

פרשת כי תשא

(ל יג) זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה':

עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה מחצית השקל לפי מה שהרהרו במחשבתם לתת קצוץ וחציצה בין האש והקול שבהר סיני¹⁴⁶⁷ על כן הוצרכו להביא מחצית השקל להיות כפרה על חטאם ולפי שהקצוץ באחת מן העשר יקרא קצוץ¹⁴⁶⁸ לכך הוצרכו להביא עשר גרה במחצית השקל ולא בשקל שלם ולפי שמבקעים ביחוד לכך נקרא כסף זה בקע ולפי שעשו ראש מן הסוף ועליון מן התהום הרובצת תחת לכך נעשו מכסף זה האדנים הנתונים במשכן להיות המשכן נתון עליהם כדי שיתבאר מזה הפך מחשבתם וכאשר נשקלו במשקל השם הגדול¹⁴⁶⁹ שהוא שקל הקדש השלם¹⁴⁷⁰ נמצאו חסרים וכענין שכתוב (דניאל ה) תקל תקלתא במאזניא והשתכחת חסיר ומפני שהוא החטא הגדול ועונשם נגע עד נפש לכך נתחייבו לתת מחצית השקל זה תרומה לה' והוא כופר לנפש.

(ל יט) ורָחֲצוּ אֶהָרֵן וּבָנָיו מִמָּנֹה אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם:

עי' רמב"ן: ועל דרך האמת בעבור היות ראש האדם וסופו הידים והרגלים¹⁴⁷¹ כי הידים

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁴⁶⁷ עי' זר"ח מג ע"ד: ת"ח קב"ה וכנסת ישראל איקרון אחד וכד כנסת ישראל בגלותא לא איקרי אחד ועל דא מחצית השקל דהוא עשר גרה רזא דר"ד בעי לאמשכא ולאנהרא באתרא דפגים. ודא הוא כופר נפשו ודאי דהא נפש וא"ו איהי בע דינא במאי אתכפרא ואסתליק דינא בההוא מחצית השקל ודא איהו טוב דאנהר ליה וכד מתדבקין תרוויהו כחדא טוב ונפש כדין אקרי שקל הקדש ואיתער כסף ימינא דמלכא לגבי תרומת ה'.

תרגום: בא וראה הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל נקראים אחד וכנסת ישראל בגלות אינם נקראים אחד ועל כן מחצית השקל שהוא עשר גרה הסוד של י"ד צריך להמשיך ולהאיר למקום שפגם

וזהו כפר נפשו ודאי שהרי נפש וא"ו היא בית דין כמה מתכפר ומסתלק הדין במחצית השקל ההיא וזהו הטוב שמאיר לה וכשנדבקים שניהם יחד טוב ונפש אזי נקרא שקל הקדש ומתעורר כסף ימין המלך אל תרומת ה'.

ועי' זהר (ח"ב דף קנח ע"א): ובגין דא י' דא לזמנין איהי תחותיה לזמנין על רישיה לזמנין באמצעיתא על רישיה יה"ה (תהלים קיח כב) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה ודא (שמות כז כ) להעלות נר תמיד דאיהו י' על הו"ה מסטרא דמנרתא באמצעיתא מחצית השקל הדא הוא דכתיב (שמות ל יג) זה יתנו כגוונא דא הו"ה בסופא במשכנא כגוונא דא הו"ה חמש אמות ארך מסטרא דה' עלאה וה' אמות רחב מסטרא דה' תתאה ואמה ו' וחצי האמה י' וכלא אתרמיז באת ו'.

תרגום: ומשום זה י' זו לפעמים היא תחתיו לפעמים על ראשו לפעמים באמצע על ראשו יה"ה אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה וזה (ויקרא כד) להעלת נר תמיד שהוא י' על הו"ה מצד המנורה באמצע מחצית השקל זה שכתוב זה יתנו כמו זה הו"ה בסוף במשכן כמו זה הו"ה חמש אמות ארך מצד ה' העליונה וחמש אמות רחב מצד ה' התחתונה ואמה ו' וחצי האמה י' והכל נרמז באות ו'.

¹⁴⁶⁸ עי' פרשת נח הערה 388.

¹⁴⁶⁹ עי' לעיל פרשת נח הערה 391.

¹⁴⁷⁰ עי' זר"ח מג ע"ד: ת"ח ההוא צדיק כל אקרי וכנ"י עשיראה דכלהו אתכלילת ביה אתקרבו דא בדא כדין שקל הקדש אקרון בגין דאיהו פלג גופא וכנס"י פלג גופא אתחברו דא בדא גופא אשתלים. תרגום: בא וראה הצדיק ההוא נקרא כל וכנסת ישראל העשירית של כלם נכללת בו התקרבו זה עם זה ואז נקראים שקל הקדש משום שהוא חצי גוף וכנסת ישראל חצי גוף מתחברים זה עם זה והגוף משלם.

ועי' תיקו"ז קנ ע"ב: שקל הקדש דא ו'.

¹⁴⁷¹ עי' ספר הקנה (עמוד ס): ורגליהם בעבודת הברכה למה, א"ל האצבעות רומזים למעלה וע"כ צריך להעביר כל הזוהמא בשעת הברכה ע"כ רוחצין כי המכוון בעשר על העשר כענין בקידוש ידים ורגלים בעבודה.

וכן שם (&): קידוש ידים ורגלים ונטילה לחולין ולתרומה כולן עד סוף היד היינו אצבעות והכף, ושמואל הוא דאמר כן משום דבקי הוא בשבילי דרקיע כי אחר שהאצבעות רומזים בעשר ספירות יש להם מקום אשר שם ההשפעה יורדת ונקראת כף ואע"פ שאצבע אחד רומז ביד מ"מ ה' אצבעות עם הכף נקרא יד וכל הנחלים הולכים אל הים ואשריו ואשרי יולדתו שחשש בזה וצדקו דבריו באמת כי אין לחלק הכף מן היד שהיא ג' פרקים.

למעלה מכל גופו בהגביהו אותן והרגלים למטה והם בצורת האדם רמו לעשר הספירות שיהיה כל גופו ביניהם וכמו שאמרו בספר יצירה (פ"ו מ"ד) כרת לו ברית בין עשר אצבעות ידיו ובין עשר אצבעות רגליו במלת הלשון ובמלת המעור לפיכך נצטוו משרתי עליון לרחוץ הידים והרגלים והרחיצה הזאת לקדושה תרגם אותה אונקלוס ומן הענין הזה תקנו רבותינו נשילת ידים לתפלה שיתכוין לזה כמעט נשיאות כפים והרחיצה היא המצוה אבל הכיור צוה בו להזמנה ואיננו מעכב ולא מצוה כי ביום הכיפורים כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מקיתון של זהב שהיו עושין לכבודו (יומא מג) אבל למדנו מן הכיור כי צריכה כלי.

(ל לא) וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לְאָמֵר שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם:
 עי' ר' בחיי: פירש הרמב"ן ז"ל היה ראוי שיאמר יהיה לאהרן ולבניו ואמר יהיה זה לי למשוה בו משיח קדשי אשר אבחר בו לדורותיכם כדי שלא תבין הכתוב ואמר ואשר יתן ממנו על זר ונכרת שיהיה זר כל מי שאינו מזרע אהרן הכהן ואם כן מלכי ישראל שלא היו כהנים איך נמשחו בשמן המשחה ולפיכך בא הכתוב הוזה יהיה זה לי להכניס בכלל הכהנים המלכים כי שניהם משיחי השם וזהו שהזכיר בדוד (שמואל א' טז יב) קום משחהו כי זה הוא ואמר הכתוב ג"כ (תהלים פט כא) מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו כלומר בשמן שהוא משחת קדש לי ועל כן אמר בכאן על בשר אדם לא ייסך (שמות ל לב) ויש להבין מלשון אדם הדיוט ולא מלך וצריך שתשכיל כי מה שהקדים הכתוב פרשת השמן בראשונה ופרשת הקמרת באחרונה מפני שהם כנגד הראש והסוף כי השמן היו מושחין אותו כמין כ"ף¹⁴⁷² והוא העליון על כל המשקין¹⁴⁷³ וממנו בודאי משחת קדש כענין שאו ידיכם קדש¹⁴⁷⁴ וזהו לשון שמן משחת קדש וכתוב ויעש את שמן המשחה קדש והקמרת לה"א אחרונה שבשם¹⁴⁷⁵ הוא שכתוב (דברים לג י) ישימו קמורה באפך ומטעם זה היו בשמן המשחה חמשה מינין כנגד חמש ראשונות ובקמורת ט' מינין כי כן היא כלולה מכלם ובאה פרשת הקמורת בלשון ויאמר¹⁴⁷⁶ והבן זה.

(לא ב) רָאָה קְרָאתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן אוֹרֵי בֶן חוֹר לְמִטָּה יְהוּדָה:
 עי' רמב"ן: ולרבותינו בזה מדרש (שמו"ר פ"מ סי' ב) הראה אותו ספרו של אדם הראשון ואמר לו כל אחד התקנתיו מאותה שעה ואף בצלאל מאותה שעה התקנתי אותו שנאמר ראה קראתי בשם בצלאל והוא כענין שפירשתי ועוד אמרו (ברכות נה) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ והענין כי המשכן ירמוז באלו והוא היודע ומבין סודו¹⁴⁷⁷.

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁴⁷² עי' לעיל פרשת וירא הערה 528.
¹⁴⁷³ עי' לעיל פרשת תרומה הערה 1449.
¹⁴⁷⁴ עי' לעיל פרשת בשלח הערה 1411, ועי' עוד זהר ח"ג יג ע"א.
¹⁴⁷⁵ עי' ויקרא י ב.
¹⁴⁷⁶ עי' זהר (ח"ב דף עט ע"ב): רבי שמעון אמר כה תאמר כמה דאת אמר (במדבר ו כג) כה תברכו וכתוב (תהלים קמה י) וחסידיך יברוכה כלומר יברכו כה כה תאמר לבית יעקב באמירה והיינו מסטרא דינא ותגיד לבני ישראל כמה דאת אמר (דברים ד יג) ויגד לכם את בריתו וכתוב (שם כו ג) הגדתי היום ליהו"ה אלהיך לבני ישראל דכורין דאתו מסטרא דרחמי.
 תרגום: רבי שמעון אמר כה תאמר כמו שנאמר כה תברכו וכתוב וחסידיך יברוכה כלומר יברכו כה כה תאמר לבית יעקב באמירה והיינו מצד הדין ותגיד לבית ישראל כמו שנאמר ויגד לכם את בריתו וכתוב הגדתי היום לה' אלהיך לבני ישראל הזכרים שבאו מצד הרחמים.
¹⁴⁷⁷ עי' זהר (ח"ב דף קנב ע"א): באתר דבי מקדשא תליין כל אתוון דאלפא ביתא ברזין גליפן דשמהן קדישין קשירין מרקמן עליה וכל עלמא דלעילא ותתא כלא ברזא דאתוון מתחממן (נ"א מתחקון) וגליפאן ורזין דקודשא (ס"א דשמא קדישא) עלאה עליהו אתגליף.
 במשכנא אתגליפו ואתציירו אתוון כדקא חזי דהא בצלאל הוה ידע חכמתא לצרפא אתוון דאתבריו בהו שמיא וארעא ועל חכמתא דיליה (נ"א דא) אתבני משכנא על ידיה ואתבריר מכל עמא דישראל וכמה דאיהו אתבריר לעילא הכי בעא קודשא בריך הוא דיתבריר לתתא.

ע"י ר' בחיי: ולזה רמזו במדרש שאמרו הראה לו הקב"ה למשה ספרו של אדם הראשון ואף בצלאל מאותה שעה התקנתו שנאמר ראה קראתי בשם בצלאל בא לרמוז כי בצלאל היה בשם כלומר מאותה שעה שנאצלו הדורות והנבראים כלם מן החכמה וכן יורה המלות בשם בצלאל בין בהקב"ה בין במשה וזהו מבואר כי על כן נקרא בצלאל לפי שמתחלה היה נשמתו רשומה וחקוקה בכח אצילות אל ואחרי כן יצא וזכה וישב בצלו של אל לעשות הארון שהיה צל של תורה שבכתב והכפורת עם כרוביו הסוככים בכנפיהם שהיו צל לארון ומששת ימי בראשית היה מתוקן לו¹⁴⁷⁸.

(לא י) וְאֵת בְּגְדֵי הַשָּׂרָד וְאֵת בְּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֵת בְּגְדֵי בְנָיו לְכַהֵן:
ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה את בגדי השרד יתכן כי ה"א שבמלת השרד תרמוז לה"א אחרונה שבשם ובדין הוא שירמזנה הכתוב בבגדי השרד לפי שהם כסוי כלי הקדש וכלי הקדש מכוסים ונעלמים בתוכם ועל ידם מתגלים וכן ה"א אחרונה שבשם כסוי לשם הנעלם ומתגלה על ידה והמשכיל יבין¹⁴⁷⁹.

(לא יג) וְאֵת דָּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֵךְ אֵת שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בְּיָנִי וּבְיָנֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:
ע"י רמב"ן: ועל דרך האמת צוה בכאן בזכור ושמור כאשר רמזתי בסודם (לעיל כ ח) וזה טעם שבתות¹⁴⁸⁰, ואמר בשניהם כי אות היא וביניהם לדעת ואמר ושמרתם את השבת והייב במחלליה כרת כי הרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה¹⁴⁸¹ (קהלת יב ז) וזו תכרת משם ואמר ביום השביעי שהוא שבת שבתון קדש לה' (פסוק טו) בעבור שהוא יסוד עולם¹⁴⁸² והזכיר בשבת שהיא ברית עולם (פסוק טז) וחזר ואמר כי אות היא ביני ובין בני ישראל (פסוק יז) אות היא השבת ביום השביעי והטעם שהיום אות והשבת היא אות לעולם וזה טעם שבת וינפש והיא נשמה יתירה הכאה מיסוד עולם אשר בידו נפש כל חי (איוב יב י) והנה הפרשה מבוארת וכבר רמזתי ענינה בעשרת הדברות (לעיל פסוק כח) והמשכיל יבין.

ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה את שבתותי תשמרו זכור ושמור ותן לאל לבך איך הזכיר

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

תרגום: במקום בית המקדש תלויים כל אותיות האלף בית בסודות חקוקים של שמות קדושים קשורים רקומים עליו וכל העולם שלמעלה ומטה הכל בסוד של אותיות מתחמות (חקקות) וגלופות וסודות הקדשה (השם הקדוש) העליונה נחקק עליהם.

במשכן נחקקו והצטירו האותיות כראוי שהרי בצלאל היה יודע את החכמה לצרף אותיות שבהן נבאו שמים וארץ ועל חכמתו (זו) נבנה המשכן על ידו ונבחר מכל עם ישראל וכמו שהוא נבחר למעלה כך רצה הקדוש ברוך הוא שיבחר למטה.

¹⁴⁷⁸ ע"י שם: לעילא כתיב (שמות לא ב) ראה קראתי בשם בצלאל לתתא (שם לה ל) ראו קרא יהו"ה בשם בצלאל ושמה ברזא עלאה אקרי הכי בצלאל בצל אל ומאן איהו דא צדיק דאיהו יתיב בצל אל ההוא דאקרי אל עליון ואיהו יתיב כגוונא דההוא אל ההוא אל נטיל שית סטרין וההוא צדיק נטיל לון אוף הכי ההוא אל אנהיר לעילא האי צדיק אנהיר לתתא ההוא אל כללא דכלהו שית סטרין ההוא צדיק כללא דכלהו שית סטרין.

תרגום: למעלה כתוב ראה קראתי בשם בצלאל למטה (שם לה) ראו קרא ה' בשם בצלאל ושמור בסוד עליון נקרא כך בצלאל בצל אל ומיהו זה צדיק שהוא יושב בצל אל אותו שנקרא אל עליון והוא יושב כמו שאותו אל אותו אל נוטל ששה צדדים אותו צדיק נוטל אותם אף כך אותו אל מאיר למעלה והצדיק הזה מאיר למטה אותו האל כלל של כל ששת הצדדים ואותו צדיק הוא כלל של כל ששת הצדדים.

¹⁴⁷⁹ ע"י לעיל ז יז. ע"י ע"ח שבירה ב: התעלמות האור וכיסויו הוא מציאות תיקונו, כי ע"כ יש כח בכלי לסבול האור להיותו בא מלובש.

¹⁴⁸⁰ ע"י לעיל פרשת יתרו הערה 1305.

¹⁴⁸¹ ע"י לעיל פרשת יתרו הערה 1288.

¹⁴⁸² ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 215.

בשניהם אות היא ולא אמר אות הם ובאר בזה כי השבת שהיא כנסת ישראל¹⁴⁸³ היא אות על השבת הגדולה¹⁴⁸⁴ ולכך אמר כי השבת היא אות ביני וביניכם לדעת כי אני ה' וזה כמעט (שמות יד) וירא ישראל את ה' הגדולה שהיא כנסת ישראל¹⁴⁸⁵ והוא האות ואמר ויראו העם את ה' כי מתוך שהשיגו ה' הגדולה יראו העם את ה' וכאלו אמר כי זה אות על זה וכבר הארכתי בסוד מצות שבת בפסוק (כ ה) זכור את יום השבת ושם תמצא סוד הענין מבואר.

(לא יח) ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו פהר סיני שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלהים:

ע"י ר' בחיי: שעורו ויתן אלהים אל משה והוא נמשך אל השם הנזכר בסוף הפסוק באצבע אלהים כי הדבור בסיני גם מעשה הלוחות גם המכתב הכל היה בשם אלהים והיא ה"א אחרונה שבשם וכבר הזכרתי זה בפסוק וידבר (כ א).

וכבר ידעת כי כל שם אלהים הנזכר במעשה בראשית היא התשובה¹⁴⁸⁶ ומה שהזכיר אחרי כן (בראשית ב) בהבראם בה' בראם היא ה"א האחרונה הזאת¹⁴⁸⁷ כי ה"א ברא בכח התשובה וכדי שלא תחשוב שהיא העיקר והסבה שאין למעלה ממנה על כן היא זעירא¹⁴⁸⁸ ולפיכך סמך מיד ביום עשות ה' אלהים סמך העשייה לשם המיוחד¹⁴⁸⁹ שהוא העקר וכן הזכיר דוד ע"ה (תהלים קמה) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו אמר זה על השם המיוחד ולכך דבר בנסתר ואח"כ הזכיר יודוך ה' כל מעשיך אמר כן על מדת הדין ולכך דבר לנכת¹⁴⁹⁰ וזה טעם וחסידיך יברכוכה¹⁴⁹¹ מלא בה"א וסמך ליה כבוד מלכותך כי שם י"ה הוא מדת הדין כלשון (שמות טו) עזי וזמרת יה וכמו שהזכרתי שם. ככלותו ככלתו כתיב שנמסרה לו תורה במתנה, ככלה זו הנמסרה לחתן שאם לא כן לא היה יכול ללמוד התורה במ' יום.

ובמדרש וכי כל התורה כלה למד משה במ' יום והלא כתיב (איוב יא) ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים אלא כללים למדו הקב"ה אמר ריש לקיש כל מי שמוציא דברי תורה ואינם ערבים על שומעיהם ככלה זו שהיא ערבה על בעלה נוח לו שלא אמרם שבשעה שנתן הקב"ה תורה לישראל היתה חביבה על ישראל ככלה זו שהיא חביבה על בעלה אמר רבי שמעון מה כלה זו צריכה כ"ד מיני קשויטין שנאמר (בראשית ב) ויבאה על האדם מנין ויבא"ה ללמד שקשמה הקב"ה לחוה בכ"ד מיני קשויטין¹⁴⁹² והם אמורים בישעיה כך תלמיד חכם צריך שיהיה בקי ומקושט בכ"ד ספרים וכן השבת שהיא נקראת כלה מצינו שחבר רב אישי במסכת שבת כ"ד פרקים ומה שנקראת שבת כלה לפי שהשבת סוף ששת ימי

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי ❧

¹⁴⁸³ ע"י לעיל פרשת יתרו הערה 1300

¹⁴⁸⁴ ע"י לעיל כ ח ופרשת כי תשא הערה 1302

¹⁴⁸⁵ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 201.

¹⁴⁸⁶ ע"י לעיל פרשת בשלח הערה 1067.

¹⁴⁸⁷ ע"י לקמן פרשת שמות הערה 823.

¹⁴⁸⁸ ע"י פרשת נח הערה 388.

¹⁴⁸⁹ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 204.

¹⁴⁹⁰ ע"י לעיל פרשת וירא הערה 509.

¹⁴⁹¹ ע"י לעיל הערה 1476.

¹⁴⁹² ע"י זהר (ח"א מח ע"ב): תא חזי בקדמיתא כתיב ויבן יהו"ה אלה"ם את הצלע דאבא ואמא אתקיננו לה (בכ"ד קשויטין ויבאה בגימ' כ"ד) ולבתר ויבאה אל האדם (ואעלא ליה בחמש קלין (ירמיה כה י) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים) לאתקשרא כלא כחדא ולא תחברא חד בחד והוא יהיב לה מה דאצטרך.

תרגום: בא וראה, בתחלה כתוב "ויבן ה' אלהים את הצלע", שאבא ואמא התקיננו לה (בעשרים וארבעה קשויטין, ויבאה בגימטריא עשרים וארבע). ואחר כך "ויבאה אל האדם", (והכניס אותה בחמשה קולות, "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים") להתקשר הכל כאחד ולהתחבר אחד באחד, והוא נותן לה מה שצריכה.

בראשית ותכלית מעשה שמים וארץ כי כן השבת של מעלה סוף האצילות¹⁴⁹³ וכן מנהגו של עולם הגופני הזה שמבקשים הכלה באחרונה וכן צוה שלמה ע"ה (משלי כד) ועתדה בשדה לך אחר ובנית ביתך ומלת אחר צווי כמו (תהלים נה) פלג לשונם.

שני לוחות העדות – ע"ד הקבלה מה שהיו הלוחות שנים כבר כתבנו בפסוק וידבר (לעיל כ א) ומלת "שני" תורה שהיו שוין כלשון שני כבשים שני השעירים וצריך שתתבונן כי אע"פ שהיו שוים בעצם גופם האחד היה גדול במכתב וכן ראוי כי כן מדת הדין מקבלת שפע¹⁴⁹⁴ והמשכה ממדת רחמים ותמצא בלוח ראשון השם המיוחד בכל דבור ודבור ולא תמצאו כלל בלוח השני אבל נרשמו בו מניין¹⁴⁹⁵ שם המיוחד כ"ו תיבות וזה מבואר.

ודע כי הלוחות היו מרובעות ששה מרחבים באורך וששה מרחבים ברוחב וכן דרשו רז"ל בכבא בתרא פרק השותפין הלוחות ארכם ששה ורחבם ששה ועבים שלשה וכבר נתבאר אצלך כי עם החשבון הזה היו התומות הלוחות בחותמו של מלך בהיות בהם עשרת הדברות חמשה בלוח זה וחמשה בלוח זה והבן זה.

ואם תשכיל עוד במדת הלוחות בין אורך ורוחב ועובי תמצא כי היה בכל לוח ולוח ק"ח מרחבים והסימן בזה (שמות טו) שם שם לו ח"ק ומשפט ובשני הלוחות יר"ו מרחבים והיה זה כנגד יר"ו¹⁴⁹⁶ אותיות שבע"ב שמות הנמשכות מצרופ השם המיוחד והסימן (שם לד) ויעבור ה' על פניו כי הכל נתפרש אל משה בסיני והשגנו מזה כי כשהיו הלוחות נתונות בארון היה שם המיוחד עם כל אותיות צרופות.

וידוע כי הלוחות היו של סנפירינן ולקחו מכסא הכבוד וכן מצינו בכסא הכבוד כמראה אבן ספיר דמות כסא ומלת לחת בא"ת ב"ש כסא¹⁴⁹⁷ ולכך שכינה שורה עליהם כמו על כסא ומפני שהלוחות לוקחו מכסא הכבוד נקראת התורה כבוד שנאמר (משלי ג) כבוד חכמים ינחלו וכן הנפש השכלית שרשה בכסא הכבוד ונקראת כבוד שנאמר (תהלים ל) למען יזמרך כבוד¹⁴⁹⁸ ונפשו של אדם המתעסק בתורה זוכה לשוב לשרשה שנאמר (שם יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש.

(לב ד) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיִּצַר אֹתוֹ בְּחַרְט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסֶּכֶה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

ע"י רמב"ן: ויאמרו אלה אלהיך ישראל¹⁴⁹⁹ אשר העלוך גם זה הכתוב יורה אותנו כי אין טפיש בעולם שיחשוב כי הזהב הזה אשר היה באזניהם הוא אשר הוציאם ממצרים אבל אמרו כי כח הצורה הזאת העלם משם והנה לא תמצא שיאמר בעגל בשום מקום אשר הוציאנו ממצרים כי הם מודים במי שאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (לעיל כ ב) כי שמו הגדול¹⁵⁰⁰ הוא המוציא אותם משם אבל יאמרו במקומות רבים אשר העלוך כי יקחו זה במקום היד הגדולה¹⁵⁰¹ המחרבת ים השמה מעמקי ים דרך לעבור גאולים (ישעיה נא י) וזהו שנאמר (תהלים קו כא-כב) וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב¹⁵⁰²

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁴⁹³ מידת המלכות ע"י לעיל פרשת יתרו הערה 1300.

¹⁴⁹⁴ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 116 ופרשת וירא 509.

¹⁴⁹⁵

¹⁴⁹⁶ ע"י לעיל פרשת בשלח הערות 1047-1048.

¹⁴⁹⁷ ע"י ספר הפליאה (עמוד תסט): הכסא דין הם הם הלוחות שהרי כסא בא"ת ב"ש לח"ת ולכן חסר ו' לחת.

¹⁴⁹⁸ ע"י לעיל פרשת חיי שרה הערה 581.

¹⁴⁹⁹ ע"י לעיל פרשת בשלח הערה 1036 ענין שם אלהי ישראל.

¹⁵⁰⁰ ע"י לעיל פרשת נח הערה 391.

¹⁵⁰¹ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 201.

¹⁵⁰² ע"י זהר ח"ב קצא ע"א: בני חובא דעבדו (ערב רב) עמא דלבר ואשתתפו ביה עמא קדישא באימא חאבו דכתיב קום עשה לנו אלהים ודאי כבוד ישראל דא איהו דשריא עלייהו כאימא על בנין ודא הוא רזא דכתיב (תהלים קו כ) וימירו את כבודם בתבנית שור דא כבודם דישראל אימא

ושם נאמר שכחו אל מושיעם עושה גדולות במצרים נפלאות בארץ הם נוראות על ים סוף שכחו דברו אשר צום והנה עברו על לא תעשה לך אלהים אחרים על פני (לעיל כג) כאשר רמזתי שם¹⁵⁰³ ותבין זה.

(לב ז) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּךְ רַד כִּי שָׁחַת עִמָּךְ אֲשֶׁר הָעֲלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
 עי' רמב"ן: כי שחת עמך אמר ה' למשה כי עשו שתים רעות האחת כי שחת עמך וענין ההשחתה הריסת בנין כענין שנאמר ואיש כלי משחתו בידו (יחזקאל ט א) הנני אליך הר המשחית (ירמיה נא כה) בבל ההורס כל הומה ומגדל ופירוש ההשחתה בכאן הדבר שקראו רבותינו מקציץ בנטיעות¹⁵⁰⁴ והשני כי עשו עגל מסכה והשתחוו לו ויזבחו לו והנה העבירה הראשונה לא ידענה רק השם לבדו שהוא יודע תעלומות לב והשנית מעשה הזובחים החוטאים שבהם כאשר פירשתי והנה רוב העם חטאו במעשה העגל כי כן כתוב ויתפרקו כל העם את נומי הזהב ולולי זה לא היה הכעס בכולם לכלותם והנה הנהרנים והנגפים מועטים כי ברובם היה החטא במחשבה רעה כמו שפירשתי.

וטעם אשר העלית מארץ מצרים יובן מפסוק ויסע משה את ישראל מים סוף (לעיל טו כב) – או שרצה לומר לו כמאמרם אשר אמרו כי זה משה האיש¹⁵⁰⁵ אשר העלנו מארץ מצרים וכן במשנה תורה (דברים ט יב) אשר הוצאת ממצרים כי על ידך יצאו כאשר הם אומרים ומשה אמר בתפלתו אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה (פסוק יא) כי אתה לבדך הוא המוציא כי לך הכח והגבורה כי בכח גדול ימין ה' נאדרי בכח וביד חזקה ימין ה' תרעץ אויב (לעיל טו ו) וכן אמר בכחך הגדול ובזרועך הנטויה (דברים ט כט) כאשר רמזתי¹⁵⁰⁶ בסוד מדת הזרוע.

(לב י) וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיִּחַר אַפִּי בָהֶם וְאָכְלָם וְאָעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:
 עי' רמב"ן: על דרך האמת הניחה רחמי ומדת הדין שלי תתחרה בהם ואכלם בה¹⁵⁰⁷ כי עמי אין לה רשות בהם וזה טעם ויחל משה את פני ה' אלהיו והוא כטעם את פני האדון ה' אלהי ישראל¹⁵⁰⁸ (להלן לד כג) וכך הזכיר במשנה תורה (דברים ט כו) ה' באל"ף דל"ת ויו"ד

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

דלהון ודא הוא דכתיב (ש"א ד כב) גלה כבוד דגרמו לשכינתא דאתגלי בגלותא עמהון ועל דא וימירו את כבודם במה בתבנית שור.

תרגום: בני החטא שעשו (ערב רב) העם שבחוץ והשתתפו בו העם הקדוש באם הם חטאו שכתוב קום עשה לנו אלהים אלהים ודאי כבוד ישראל הזה הוא ששורה עליה כאם על בנים וזהו סוד הכתוב וימירו את כבודם בתבנית שור זה כבודם של ישראל האמא שלהם וזהו שכתוב (שמאלא ד) גילה כבוד שגרמו לשכינה לגלות בגלות עמהם ועל זה וימירו את כבודם במה בתבנית שור.

¹⁵⁰³ עי' לעיל פרשת שמות הערה 867.

¹⁵⁰⁴ עי' לעיל פרשת נח הערה 388.

¹⁵⁰⁵ עי' לעיל י ז.

¹⁵⁰⁶ עי' לעיל יד לא.

¹⁵⁰⁷ עי' זהר (ח"ב דף קצג ע"ב): תלת זמנין אנקיד ליה אי משה רעיא מהימנא כמה חילך תקיף כמה גבורתך רב תלת זמנין אנקיד ליה דכתיב ועתה הניחה לי הא חד ויחר אפי בהם ואכלם הא תרין ואעשה אותך לגוי גדול הא תלת חכמתא דמשה בתלת נקודין אלין אחיד בדרועיה ימינא לקבל הניחה לי אחיד בדרועיה שמאלא לקבל ויחר אפי בהם ואכלם אתחבק בגופא דמלכא לקבל ואעשה אותך לגוי גדול וכד אתחבק בגופא תרין דרועין מסטרא דא ומסטרא דא לא יכיל לאתנענעא לסטרא בעלמא דא הוי חכמתא דמשה (ס"א דבמילי) דמיני נקודין דמלכא ידע בכל חד מנייהו באן אתר יתקף ובחכמתא עבד.

תרגום: שלש פעמים רמז לו אי משה הרועה הנאמן כמה חזק כחך כמה גבורתך גדולה שלש פעמים רמז לו שכתוב ועתה הניחה לי הרי אחד ויחר אפי בהם ואכלם הרי שתים ואעשה אותך לגוי גדול הרי שלש חכמתו של משה בשלשת הרמזים הללו אחז בזרוע ימינו כנגד הניחה לי אחז בזרוע שמאלו כנגד ויחר אפי בהם ואכלם התחבק בגוף המלך כנגד ואעשה אותך לגוי גדול וכשהתחבק בגוף ושתי זרועות מצד זה ומצד זה לא יכול להתנענע לצד בעולם זו היתה חכמתו של משה (שבדברי) שמיני רמזים של המלך הכיר בכל אחד מהם מאיזה מקום יחזיק ובחכמה הוא עשה.

¹⁵⁰⁸ עי' לעיל פרשת בשלח הערה 1036.

ה"א אחריו ויתכן שיהיה ויחל מלשון תחלה ובין ותרע.

(לב יא) ויחל משה את פני ה' אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכת גדול ובגד חזק:

ע"י רמב"ן: למה ה' יחרה אפך הנה בחטא הגדול הזה היה ראוי משה שיתפלל דרך וידוי ותחנה כענין אנא חטא העם הזה חטאה גדולה (להלן פסוק לא) וכהתפלל עזרא וכהתודותו על מעל הגולה (עזרא י א) ואין מעם שיאמר למה ה' ורבותינו (בשמו"ר פמ"ג סי' ו' וז') מתעוררים בזה על דרך ההגדות להזכיר כמה מעמים למעט החטא לפניו.

ועל דרך האמת יאמר למה תתן רשות למדת הדין להיות שולטת בעמך כי אתה הוצאת אותם לשמך מארץ מצרים במדת רחמים בהם ובמדת הדין על שונאיהם.

והתפלה הזאת למה ה', למה יאמרו מצרים, נראה באמת כי זאת התפלה היא אשר הזכיר במשנה תורה (דברים ט כו) ואתפלל אל ה' ואומר ה' אלהים אל תשחת עמך כי ענין התפלה שוה בשניהם והנה הזכיר כאן התפלה קודם רדתו מן ההר ושם הזכיר אחר רדתו מן ההר ודעת ר"א כי משה לא התפלל בעד ישראל כל זמן שהיתה ע"ז ביניהם אבל כאשר אמר לו הרף ממני ואשמידם (שם ט יד) התבונן כי הדבר תלוי בו וירד ובער העגל ושב להתפלל בארבעים יום ואין מוקדם ומאוחר בתורה.

ואין דעתי כן בעבור שהתפלה שעשה בשובו היא אשר יספר אנא חטא העם הזה חטאה גדולה (בפסוק לא) ואם הכל תפלה אחת שעשה בארבעים היום אחרי שובו להר למה יחלק אותה ויזכיר כאן (בפסוקים יא – יג) מקצתה ואחרי הירידה (להלן בפסוק לא) יזכיר המקצת האחר אבל הן שתי תפלות ולכן נראה כי כאשר אמר לו הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם מיד ה' פני השם ולא אחר כלל כי היה ירא פן יצא הקצף מלפני ה' ויחל הנגף לכולתם כרגע ומיד אמר למה ה' יחרה אפך בעמך וכך מצאתי באלה שמות רבה (פמ"ב סי' א) אמר משה אם מניח אני את ישראל וארד לי אין לישראל תקומה בעולם אבל איני זו מכאן עד שאבקש עליהם רחמים מיד התחיל משה ללמד עליהם סניגוריה וכו' והנה התפלל עליהם ונחם השם על הרעה אשר דבר להרוג אותם ולכלותם לא שנתרצה להם רק שאמר נחמתי לא אעשה כלה וכיון שהיה לו פנאי ירד משה ושרף את העגל והרג עובדיו ואחר כן אמר לעם אעלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם (פסוק ל) שימחול לכם.

אבל במשנה תורה ספר הענין בסדר אחר כי אחרי דבר ה' שאמר הרף ממני ואשמידם אמר ואפן וארד (דברים ט כו) והטעם לפי שהיה משה מסדר להם שם כל חטאיהם והטורח שטרח עליהם והנה ספר מה שעשו בחורב בעגל (בפסוקים יב – יז) ושהוצרך הוא לשבר הלוחות (פסוק יז) ולהתפלל עליהם ארבעים יום וארבעים לילה (פסוקים יח – יט) וגם על אהרן (פסוק כ) ושטרח לשרוף את העגל (פסוק כא) וספר מה שעשו בתבערה ובמסה ובקברות התאווה (פסוק כב) ובשלח ה' אותם מקדש ברנע (פסוק כג) ואחרי שהשלים ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם (פסוק כד) חזר (בפסוקים כה – כט) אל ענין תפלותיו אשר הזכיר וסדר את שתי התפלות ואמר ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר ה' להשמיד אתכם ואתפלל אל ה' ואומר ה' אלהים אל תשחת עמך וגו' כאומר הוצרכתי להתנפל לפני ה' בעבורכם ארבעים יום כי מתחלה אמר ה' להשמיד אתכם עד שהתפללתי אליו אל תשחת עמך ולא הוצרך להזכיר התפלה השנית כי כבר אמר שארבעים יום התנפל עליהם כי גם בכאן לא הזכיר כי מי יוכל לכתוב כמה תחנונים ובקשות אשר התנפל עליהם ארבעים יום.

ואם תבין מה שפירשתי תכיר באמת שהיו שתי תפלות כי מתחלה חלה את פני ה' אלהיו ובסוף התנפל לפני ה' ארבעים יום¹⁵⁰⁹ כאשר יתבאר בפרשת (שמות ד י) ויאמר משה אל

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁵⁰⁹ ע"י ז"ח מב ע"א: נפילת אנפין מה היא הא אוקמוה דקא עביד כל מה דעביד משה צלותא

ה' והזכיר במשנה התורה (דברים ט כ) ובאהרן התאנף ה' ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא ולא הזכיר בכאן זה כלל וזה לכבוד אהרן כי לא רצה משה להזכיר בחייו שהוצרך לתפלתו שלא יבוש ושם אחרי מותו הודיענו האמת וזה הסדר הנכון בפרשיות האלה.

עי' ר' בחיי: התחנן משה למדת הדין כי מלת פני הוא מדת הדין¹⁵¹⁰ כלשון (ויקרא כ) ושמתי אני את פני (תהלים לד) פני ה' בעושי רע והוא סוד על פני¹⁵¹¹ וכבר הזכרתי זה בפסוק וידבר ושם נתבאר

ומלת ויחל מלשון (מלאכי א) חלו נא פני אל או יהיה מלשון תחלה כלומר שהמשיך ההתחלה אל הסוף הבינה אל הדעת ומה שהזכיר אלהיו ולא מצאנו כן בכל התורה שיהיה הכתוב מיחד האלהות על משה לא בפירוש שיאמר אלהי משה כענין באבות ודוד ולא בכנוי רק במקום הזה הנראה לי בטעם הדבר כי היה זה למעט ורמזה לנו התורה שאין הקב"ה לאלהים לישראל בחטא הזה וכן הוא יתעלה הזכיר עמך ורמז כי אינם עמו והענין כי היו מנודים לשמים וכפרו עתה באלהותו.

(לב טו) וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מִשָּׁה מִן הָהָר וַיִּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מְשֻׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים:

עי' ר' בחיי: ותמצא בפסוק זה עם הפסוק שאחריו ק"ח תיבות כנגד ק"ח טפחים שהיו בלוח אחד ובשניהם יר"ו טפחים כנגד יר"ו אותיות שבע"ב מלות היוצאות מן השם הגדול שהרי הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועבין שלשה א"כ שלשה פעמים ל"ו הרי ק"ח טפחים בכל לוח ולוח וכשהיו הלוחות מונחות בתוך הארון זה באור מפורש כי השם היה בארון עם כל צרופו וכן תמצא מן ויפסול עד ויקרא ק"ח אותיות גם כן ואח"כ הזכיר בשם ה' ויעבור ה' על פניו והוא באור גמור כי השם המיוחד שממנו ע"ב שמות יש בהם יר"ו אותיות כי כל זה נתבאר למשה בפירוש בסיני¹⁵¹².

(לב כז) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ חֶרְבוֹ עַל יָרְכוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחְנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קָרְבוֹ:

עי' רמב"ן: ומעם כה אמר י"י אלהי ישראל בעבור שחשבו עובדי העגל לזכות לאלהי ישראל¹⁵¹³ והנה מדת הדין פוגעת בהן בעבור שקצצו בנטיעות¹⁵¹⁴ ועוד כי המשפט לאלהים הוא¹⁵¹⁵ (דברים א יז) ומפני זה אמר בלזים כי הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל (במדבר טז ט) כי העבודה לאלהי ישראל¹⁵¹⁶ ולשמו נבדלו בזכות הזאת.

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

ותחננונים ובעותין ונפילת אפים דכתיב ואתנפל לפני ה' אבל בתר דמסיים צלותיה ועאל בכל אינון דרגין עילאין ואתקשרת כלה בכלהו אית לנחתא לתתא והואיל ונחית לתתא אצטריך נפילת אנפין באלפא ביתא

מ"ט בגין דכיון דצלי צלותיה ואודי על חובוי מכאן ולהלאה אחזי גרמיה דמסר נפשיה למאריה ברחימו לדוד אליך ה' נפשי אשא וניחא ליה לההוא סטרא דשריית ביה מותא ועביד ליה נייחא בדא. תרגום: מה היא נפילת אפים הרי פרשוה שעושה כל מה שעשה משה תפלה ותחננונים ובקשות ונפילת אפים נאמר (דברים ט) ואתנפל לפני ה' אבל אחר שמסים תפלתו ונכנס לתוך אותן הדרגות העליונות והכלה נקשרת בכלם יש לרדת למטה והואיל ויורד למטה צריך נפילת אפים באלפא ביתא. מה הטעם משום שכיון שהתפלל תפלתו והודה על חטאו מכאן והלאה מראה את עצמו שמסר נפשו לאדונו באהבה (תהלים כה) לדוד אליך ה' נפשי אשא ונוח לו לאותו הצד ששורה בו המות ועושה לו בזה נחת.

¹⁵¹⁰ עי' לעיל פרשת יתרו הערה 1231.

¹⁵¹¹ עי' לעיל פרשת שמות הערה 867.

¹⁵¹² עי' לעיל לא יח.

¹⁵¹³ עי' לעיל פרשת בשלח הערה 1036.

¹⁵¹⁴ עי' לעיל פרשת נח הערה 388.

¹⁵¹⁵ עי' לעיל פרשת יתרו הערה 1338.

¹⁵¹⁶ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 107.

(לב לב) וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא תִּטְאֲתֶם וְאִם אֵין מְחַנֵּי נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כְּתוּבָה:
 עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה מספרך מן הספירות והוא כאלו אמר ממש קצוות של מעלה
 שהם ששה ספירות כי הם ראשית כל מפעל והם נקראים מלאכת שמים וארץ וזה סוד
 הכתוב (תהלים סט) ימחו מספר חיים מלשון ספירות ג"כ וכאלו אמר מצרור החיים¹⁵¹⁷.
 ומכאן יש לך להבין מאמר חכמי האמת שלשה ספרים נפתחים בראש השנה אחד של
 צדיקים גמורים ואחד של רשעים גמורים ואחד של בינוניים והכוונה כי שלשה ספרים שהם
 חסד דין ורחמים צדיקים גמורים סבתם החסד ורשעים גמורים סבתם הדין בינוניים סבתם
 הרחמים שהוא מכריע בינתים והמלך שאנו מזכירין בראש השנה¹⁵¹⁸ פועל בשלשתן.

(לג א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֵה מִן־הָעַם וְהָעַם אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְיִרְעָךָ אֶתְנַנְּהָ:
 עי' רמב"ן: ועל דרך האמת יהיה ואדעה מה אעשה לך כי בדעת הרחמים יעשה בהם¹⁵¹⁹
 כמו ואם לא אדעה (בראשית יח כא) וכבר פרשתיו (שם כ ד"ה זעקת).

(לג ה-ו) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֹמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם קָשָׁה עָרְפָּה רַנְעוּ אֶחָד אֶעֱלֶה
 בְּקַרְבְּךָ וְכִלְיֹתֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעֲלִיךָ וְאֲדַעֵה מָה אֶעֱשֶׂה לָּךְ: וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
 עֲדִיךָ מֵהַר הוֹרֵב:

עי' רמב"ן: וטעם ויתנצלו בני ישראל את עדים כי בשמעם זה התנצלו ויתפרקו מכל עדי
 יותר ממה שעשו תחלה ואונקלוס שתרגם בעדי תקון זין דעתו כדברי האומר בבראשית
 רבה (שמו"ר פמ"ה סי' ב) זינאות¹⁵²⁰ חגר להם כלומר שחגר להם הקב"ה בשעת מתן תורה
 כלי זיין להנצל מכל פגע ומלאך המות כמו שדרשו (שמו"ר פל"ב סי' א) חרות על הלוחות
 (לעיל לב טז) חירות ממלאך המות והם שמותיו של הקב"ה¹⁵²¹ והנה ישראל קבלו עליהם
 את המיתה ברצון נפשם מפני עונש העגל וזה ענין תשובה גדולה וחרטה בחטאם.

עי' ר' בחיי: ולפי מה שדרשו ז"ל שהעדי הזה שם המפורש היה באור הכתובים ולא שתו
 איש עדיו בנדיהם ממש הורד עדיך הוא עדי שם המפורש ולכך לא נאמר הפשט עדיך אלא
 לשון הורד ולשון מעליך כי ירדו מאותה עליה ונסתלקה אותה המעלה מעליהם וכן דרשו
 רז"ל זינאות חגר להם והוא כלי זיין של שם המפורש שהיה בידם מהר חורב וכמו שדרשו
 (שמות לב) חרות על הלוחות חירות ממלאך המות כי היו בידיהם שמותיו של הקב"ה ולא
 היו ראויין שתשלום עליהם מיתה ולזה רמוז אונקלוס שתרגם תיקון זיניהון וזהו לשון ויתנצלו
 בני ישראל את עדים מהר חורב אותו עדי שהיה בידם מהר חורב ולכך תרגם אונקלוס הורד
 אעדי לשון הסרת כח וכן ויתנצלו ואעדיאו והכוונה לומר כי אותן מעלות ומאורות שהיו
 להם כל אחד ואחד כמלאכי השרת מהר חורב נסתלקו ואבדו מהם ומשה לקחם וזהו

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁵¹⁷ עי' לעיל הערה פרשת בראשית 316.

¹⁵¹⁸ עי' בראשית ב ד.

¹⁵¹⁹ עי' לעיל ב כה.

¹⁵²⁰ כלי זיין.

¹⁵²¹ עי' זהר (ח"ב דף רכז ע"א): ובעא קודשא בריך הוא בההוא זמנא לאעברא ההוא מחבלא מעלמא
 (וכד) בר דישראל סרחו בההוא זמנא ליומין זעירין ועבדו ית עגלא וכדין מה כתיב (שם לג ו) ויתנצלו
 בני ישראל את עדים מהר חורב ועדים הוה רזין דשמא קדישא דאעטר לון קודשא בריך הוא ואתנטל
 מנייהו כדין שלטא מחבלא על עלמא ואהדר כמלקדמין כההוא זמנא דשלטא בעלמא ועביד דינא.
 תרגום: ורצה הקדוש ברוך הוא באותו זמן להעביר את אותו משחית מהעולם (וכאשר) רק שישראל
 סרחו באותו זמן לימים מועטים ועשו את העגל ואז מה כתוב (שם לג) ויתנצלו בני ישראל את עדים
 מהר חורב ועדים היה סודות השם הקדוש שעטר אותם הקדוש ברוך הוא ונטל מהם ואז שלט
 המשחית על העולם וחזר כמקדם כמו באותו זמן ששלט בעולם ועשה דין.

שהסמיך לו ומשה יקה את האהל¹⁵²² מלשון (איוב כט) בהלו נרו וכן (במדבר כד) מה טובו אהליך וכאשר אבאר שם בעזרת הש"י.

(לג ז) ומשה יקה את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד וקהי כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה:

ע"י ר' בחיי: והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה – למדך שלא היתה שכינה שורה מתוך המחנה והיה הכתוב ראוי לומר כל מבקש משה אלא מכאן שנקרא משה בשם המיוחד וכן מצינו שנקרא יעקב בשם אל שנאמר (בראשית לג) ויקרא לו אלהי ישראל כאשר פירשתי שם וכן מצינו בשם הצדיק שנקרא בשם המיוחד הוא שכתוב (שם כה) ותלך לדרוש את ה' וכתוב (שם) ויאמר ה' לה ודרשו רז"ל על ידי שם כי השם המיוחד לא דבר עמה כלל וכן מצינו במלך המשיח שנקרא בשם המיוחד שנאמר (ירמיה כג) וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו וכן ירושלים (יחזקאל מה) ושם העיר מיום ה' שמה אל תקרי שמה אלא שמה וטעם הדבר בכלם כי הדבק בדבר נקרא על שם הדבר שידבק בו ונקרא השליח בשם השולח ומוזה מצינו שהמלאכים נקראים בשם המיוחד במקומות מן הכתובים ובענין שכתוב (בראשית יח) ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה שהוא מלאך ונקרא בשם המיוחד וכמו שבארתי שם וכן (שם יט) וה' המטיר שהוא גבריאל לדעת רז"ל מאת ה' מאת הקב"ה¹⁵²³.

(לג יא): ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ושב אל המחנה ומשירתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל:

ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כמו (במדבר יב) פה אל פה אדבר בו ואיננו כמו (דברים ה) פנים בפנים דבר ה' עמכם כי זה בהשגתם של ישראל שהיתה מראה בתוך מראה¹⁵²⁴ כענין שכתוב (במדבר יד) אשר עין בעין נראה אתה ה' וזה מבואר.

(לג יב): ויאמר משה אל ה' ראה אתה אמר אלי העל את העם הזה ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי ואתה אמרת ידעתיה בשם וגם מצאתי חן בעיני:

ע"י רמב"ן: ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי – הקב"ה אמר בכאן למשה (בפסוק ב) ושלחתי לפניך מלאך ומשה אמר לו לא הודעתני מי הוא המלאך שתשלח עמי אם הוא מלאך הראשון ששמך בקרב¹⁵²⁵.

(לג יג): ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה:

ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה הודיעני נא את דרכך נתיבות טובה שאתה מנהיג עולמך בו ואשר בו אתה נודע והם הם דרכי הצדיק יסוד עולם שכתוב בו (תהלים קמה יז) צדיק ה' בכל דרכיו¹⁵²⁶ והדרכים האלה שבקש משה הם הם שהזכיר שלמה המלך ע"ה שהיו נפלאים ממנו הוא שאמר (משלי ל) שלשה המה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים¹⁵²⁷ דרך הנשר

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁵²² ע"י לעיל פרשת בראשית הערות 264 265.

¹⁵²³ לעיל פרשת לך לך הערה 404.

¹⁵²⁴ ע"י לעיל פרשת יתרו הערה 1198.

¹⁵²⁵ ע"י לעיל פרשת ויצא הערה 655, וכן פרשת חיי שרה הערה 562.

¹⁵²⁶ ע"י לעיל פרשת שמות הערה 925.

¹⁵²⁷ ע"י ספר מבוא שערים (דרוש ברכת הלבנה): שלשה המה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים. דרך הנשר בשמים שהוא ז"א יעלה בשמים העליונים שהם ז' רקיעים דעתיק יומין. ואז דרך נחש שהוא עולם העשיה שנקרא עולם הנחש והקלי' יעלו עלי צור עד שילבש יצירה דאצילות כנודע. ואז דרך

בשמים דרך נחש עלי צור דרך אניה בלב ים ודרך גבר בעלמה.
 וכוון שלמה כי פעולת צדיק יסוד עולם בעולם הגופני הזה נפלאות ממנו ועל כן הזכיר
 האויר והמים והאדם כי זה כלל כל העולם השפל, שהעופות מצויים לפרוח באויר, ובעלי
 היים לדרוך בעפר, ויורדי היים לרכוב באניות. ומין האדם שהוא זכר ונקבה, זהו דרך גבר
 בעלמה. ויגיד כי כל זה דרך העולם ומנהגו, אבל מה שנפלא ממנו, ההנהגה באיזה ענין הוא
 ומהות פעולת הצדיק מה היא.

וזה הענין הנפלא משלמה הוא שבקש משה עתה ואמר ואדעך – ואדע ליחד אותך למען
 אמצא חן בעיניך – ולמדך כאן שהיודע ליחד את ה' יתברך הוא המוצא חן בעיניו וראה כי
 עמך הגוי הזה שאני מנהיג אותם ועל כן אצטרך שתודיעני זה השיב לו הש"י פני ילכו הוא
 השליח מטטרו¹⁵²⁸ שבו אני נודע בעולם על המעשים הנוראים והנפלאות הגדולות באותות
 ומופתים שיעשו על ידו שמתוכם ידעו אותי הבריות ויראוני כענין שכתוב (שמות יד) וירא
 ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה'.

והנחותי לך מלשון נחת רוח כלומר אניה אותו לך שלא יתנהג עמך במדת הדין קשה
 אלא במדת הדין רפה¹⁵²⁹ כלולה מן הרחמים והשליח¹⁵³⁰ הזה הוא הכבוד¹⁵³¹ הנקרא שכינה
 ולכך תרגם אונקלוס שכינתו תהך ומשה לא נתרצה בו מפני שהוא מדת הדין ולכך השיב
 אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה אם אין פניך¹⁵³² בעצמך ובכבודך זהו מדת התפארת
 והכבוד.

אל תעלנו מזה כי בשתי מדות האלה הוצאת אותם ממצרים שנאמר בכה גדול וביד
 חזקה לא ביד חזקה בלבד וכן דרשו רז"ל בגאולת מצרים לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף
 ולא על ידי שליח שהוא מטטרו¹⁵³³ אלא הקב"ה בעצמו ובכבודו כלומר התפארת והכבוד.
 והקב"ה הודה לו בכך גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה ומלת גם תורה שהוא כאילו

ס מאיר הרמב"ן ור' בחיי

אניה שהיא עולם הבריאה בסוד שם אניות יהלכון כנודע בס"ה יעלה בלב ים שהוא ים של חכמה
 שהוא אבא דאצילות עד שם יעלה בריאה. ודרך גבר שהוא עולם היצירה שהוא זכר יעלה בעלמה
 שהוא במקום בינה דאצילות הנק' עלמה שהיא נערה שכל שעה היא נעשית בסוד בתולה שרחמה
 צר כמ"ש מהרח"ו זלה"ה באות ש' של האלפא ביתא שבו נברא העולם ע"ש. וז"ש וארבעה לא
 ידעתים ר"ל שלא ידע זמן הגאולה אימתי יהיה קץ משיחנו ויעלה העולמות עד אין קץ.

ועי' לקוטי תורה משלי: הנה נפלא בעיני שלמה ומתמ הדרך נשר בשמים, איך הנשר שהוא עוף
 שאינו טהור איך נרשמת במרכבה עליונה ת"ת דהיינו שמים וזהו דרך נשר בשמים איך יש דרך
 להיותה נרשמת למעלה שם, דרך נחש עלי צור ג"כ נפלאה בעיניו איך הקליפה שהיא נחש איזה דרך
 יש לה להניק מן המ"ל דהיינו צור. דרך אניה בלב ים איך סטרא אחרא הנקרא תאניה ואניה יונקת
 מן הקדושה בסוד שפחה כי תירש גבירתה כנודע, וזהו בלב ים כי כנ"י נקרא ים. דרך גבר בעלמא
 נפלא בעיניו כי הלא כל הדברים שנחלקו למטה נפגמו ח"ו ואמר שהכלה הכלולה בתולה ואיש לא
 ידעה מן הקליפות ח"ו ולא עוד אלא שאין הזווג נעשה רק בהתראות פנים להגבורה ומהיכן מגיע
 שם אדמימות דם המורה דין אע"פ שהוא טהור וזהו קושי' עצומה.

ועוד יש דרך אחרת וידעת [כי] החכמה היא רמוזה בקוצה של י' העליון ומה שנתגלה ממנה הוא
 גוף י' לבד ולא השיגה הבינה ממנ הרק קוץ התחתון וז"ש אלהי' שהוא הבינה הבין דרכה ולא אמר
 לשון חכמה אלא הבין ל' בינה ומה שהבין הוא הדרך לבד ולא גוף החכמה וזהו קוץ התחתון הנ"ל
 וזה שאמר דרך גבר בעלמה כי זה א' מן הדברים שנפלאו מן שלמה כי לא השיג אותו דרך שמשפיע
 החכמה לבינה וז"ש בעלמה שהכוונה שהיא נעלמת זהו בעלמה לשון העלמה ומה שנתגלה עוד
 מהבינה אל הז"א דהיינו מה' לו' לא הי' רק טפל כי העיקר נשאר נעלם למעלה בבינה וזהו מאמרם
 נובלות חכמה שלמעלה תורה והנה נובלות לשון גרוע כמו פרי גרוע שנופל ע"י הרוח וידוע כי הרוח
 הוא ת"ת וחלק זה שנתגלה בו הוא הנק' תורה שבכתב שהכוונה שנשאר שמה לעולם בכתב היינו
 ת"ת דהיינו ו' כי שמה כ"ב אותון שהם כתב עצמו ולא נתגלה ממנו למלכות כי אם ה' בלעמא לכן
 לא ניתן לומר ע"פ דברים שבכתב כי יען שהוא גלוי מה שהוא נעלם ולא נתגלה ומה שנתגלה למלכות
 היינו ה' אחרונה הוא החלק התורה שבע"פ לכן לא ניתנה לכתוב מה שמורה העלם בגלוי.

¹⁵²⁸ ז"ל התרגום אונקלוס שם: אמר שכינתו תהך ואניח לך, ועי' לעיל כג כ.

¹⁵²⁹ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 199.

¹⁵³⁰ עי' רמב"ן ג ב בענין המלאך הגואל.

¹⁵³¹ עי' לעיל פרשת נח הערה 381, ש"כבוד" היא כינוי למדת המלכות.

¹⁵³² עי' לעיל הערה 1349.

אמר את הדבר אשר דברתי לך פני ילכו גם את הדבר אשר דברת אותו אעשה כיון שהודה לו בזה ומצא עת רצון בקש למעלה מזה ואמר הראני נא את כבודך והוא הכתר¹⁵³³.

ולא נענה בזה והשיב לו לא תוכל לראות את פני ותרגם אונקלוס אפי שכינתי כי מפני שהשכינה ברושים ביתה¹⁵³⁴ בסוף האצילות לכך קרא תחלת האצילות פנים כי תחילת כל דבר ועליונו יקרא פניו ועל כן השיב לו לא תוכל לראות את פני כלומר הפנים העליונים פני האצילות.

אבל הנה מקום אתי¹⁵³⁵ וראית את אחורי הוא אחרית האצילות והוא מה שהודה לו כבר אני אעביר כל טובי ולשון אחורי מלשון אחור שהוא מערב כלשון (תהלים קלט) אחור וקדם צרתני וידוע כי השכינה במערב (ב"ב כה ע"א).

ופני לא יראו ראשית האצילות ומפני שהשיג משה כבר הכבוד והתפארת יאמר הכתוב והוא הנכון יותר בקשור הענין הנה מקום אתי הריני נותן לך מקום השגה עליונה שתשיג

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁵³³ עי' זהר (ח"ג דף רנה ע"ב): ומה דאוקמוה שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ולמ"ד שלשה כהלכתן ורביעית אפילו טפח ואינון בגין דא תרין תלת ארבע הא תשע טפח איהו עשיראה לאשלמא כל חסרון ובגין דא שיעור סכה לא פחות מעשר דאיהו מלכות עשיראה דכל דרגין ולא למעלה מעשרין דאיהו כ' כתר עליון דלא שלטא ביה עינא כבוד.

תרגום: ומה שפרשוהו שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, ולמי שאמר שלשה כהלכתן ורביעית אפילו טפח, והם בגלל זה שתיים שלש ארבע הרי תשע, וטפח הוא עשירי להשלים כל חסרון. ומשום זה שיעור סוכה לא פחות מעשר שהיא מלכות, עשירית של כל הדרגות, ולא למעלה מעשרים שהיא כ' כתר עליון, שלא שולטת בו עין, כבוד עליון.

עלאה עליה אמר משה הראני נא את כבודך ואתיב ליה קב"ה לא תוכל לראות את פני ולית כבוד בלא כ' ובגין דא שיעור מארי מתניתין לקבלייהו סכה העשויה כמבוי מסטרא דאת ב' כמין גא"ם מסטרא דאת ג' כמין צריף מסטרא דאת ד' ושבע אתוון אינון בג"ד כפר"ת כ' כבשן, ב' בורגנין, ושאר סכות וכלהו רמיזי לגבי מארי מתניתין ולית לארכא בהון ואינון לקבלייהו שבעה ככבי לכת ואינון דכר ונוקבא ובגין דא אתקריאו ז' כפולות כגון שבעה שרגין דמנרתא דאתמר בה שבע ביום הללתיך הכי שבעה ושבעה מוצקות הכי שבעה ספיראן כפולות ושבעה יומי בראשית לתתא שבעה לעילא אין כל חדש תחת השמש.

עליו אמר משה "הראני נא את כבודך", והשיב לו הקדוש ברוך הוא "לא תוכל לראות את פני", ואין כבוד בלי כ'. ומשום זה שיערו בעלי המשנה כנגדם, סוכה העשויה כמבוי מצד אות ב', כמין גא"ם, מצד אות ג', כמין צריף, מצד אות ד'. ושבע אותיות הן בג"ד כפר"ת, כ' כבשן, ב' בורגנין, ושאר סכות, וכולם רמזים אצל בעלי המשנה, ואין להאריך בהם. ואלו לעומתם שבעה כוכבי לכת, והם זכר ונקבה, ומשום זה נקראים שבע כפולות כמו שבעה קנים של המנורה שנאמר בה "שבע ביום הללתיך", כך "שבעה ושבעה מוצקות", כך שבע ספירות כפולות, ושבעה ימי בראשית למטה, שבעה למעלה, "אין כל חדש תחת השמש".

¹⁵³⁴ צ"ע מקורו, ועי' זהר ח"א קסג ע"א: ומאלין אתפרשן כמה צפרין אחרנין אבל אלין עלאין ונפקין מלבנון דאיהו <נ"א סתימאה> לעילא ורזא דמלה וללבן שתי בנות <וגו'> חסידה ברושים ביתה <נ"א דא לאה> באינון שית בנין עלאין שית סטרין דעלמא כמה דאתמר אמאי אקרי חסידה אלא האי עלמא עלאה אף על גב דנוקבא [איהו] קרינן לה <דכר> דכד אתפשט כל טיבו וכל נהירו מניה נפיק ובגין כך <נפיק מתמן> [דאיהו חסידה נפיק מינה] חס"ד דאיהו נהורא קדמאה דכתיב (בראשית א ג) ויאמר אלהים יהי אור.

תרגום: ומאלו נפרדות כמה ציפורים אחרות. אבל אלו עליונות, ויוצאות מן לבנון שהוא (סתום) למעלה, וסוד הדבר "וללבן שתי בנות" וגו'. "חסידה ברושים ביתה" (זו לאה), באותם ששה בנים עליונים, ששת צדדי העולם, כמו שנתבאר. למה נקרא חסידה, אלא העולם העליון הזה, אף על גב שהוא נקבה, קוראים לו זכר, שכאשר מתפשט, כל טוב וכל האור יוצא ממנו. ומשום שהיא חסידה, יוצא (משם) ממנה חסד, שהוא האור הראשון, שכתוב "ויאמר אלהים יהי אור".

¹⁵³⁵ עי' זהר (ח"ב דף רז ע"א): כתיב (שם לג כא) הנה מקום אתי מקום אתי ודאי דא איהו מקום טמיר וגניז דלא אתידיע כלל משמע דכתיב אתי אתר דלא אתגליא וקיימא טמירא ודא איהו אתר עלאה לעילא לעילא היכלא עלאה טמיר וגניז אבל דא איהו אתר לתתא כדקאמרן ודא איהו מקום דאתפרש לעילא ואתפרש לתתא ובגין כך אל יצא איש ממקומו ביום השביעי.

תרגום: כתוב הנה מקום אתי מקום אתי ודאי זהו מקום טמיר וגנוז שלא נודע כלל ממשמע שכתוב אתי מקום שלא התגלה ועומד טמיר וזהו מקום עליון למעלה למעלה היכל עליון טמיר וגנוז אבל זהו מקום למטה כפי שאמרנו וזהו מקום שנפרד למעלה ונפרד למטה ולכן אל יצא איש ממקומו ביום השביעי.

עי' תיקוני זהר דף עה ע"א: ושכינתא בה אתמר הנה מקום אתי.

הספירה הנקראת חכמה¹⁵³⁶ זהו וראית את אחורי ותהיה האל"ף נוספת ומלשון חיוור שכן החכמה נקראת לבנון והתוספת לא לחנם אבל להורות שהיא ראשונה לענין השגתנו ועל זה רמזו חכמי האמת באמרם הראה לו קשר של תפילין כלומר תפילין של ראש שהוא כמין דל"ת וידוע כי ד' יסודה חכמה¹⁵³⁷ כי כן נאמר בספר יצירה בענין בג"ד כפר"ת ועליה רמז שלמה (שיר ז) ודלת ראשך כארגמן¹⁵³⁸.

אבל הכתר לא יושג זהו לפני לא יראו ואז וירד ה' בענין ולשון ירידה בכאן השנה כלשון יורדי המרכבה¹⁵³⁹ ובאור הכתוב כי משה השיג השם המיוחד מתוך הכבוד הבא בענין.

ויתיצב עמו שם, מי נתיצב עמו שם הכבוד שנקרא שם כלשון (בראשית ב) ומשם יפרד כי משם ולמטה עולם הנפרדים¹⁵⁴⁰ ונקרא גם כן שם (שמואל ב ו) להעלות משם את ארון האלהים אשר נקרא שם וכן הזכיר משה למעלה ואתה אמרת ידעתך בשם ואמר ויקרא בשם ה' באורו ויקרא הכבוד בשם ה'¹⁵⁴¹.

ומלת בשם היא סמוכה לשם המיוחד וכן תרגם אונקלוס בשמא דה' ויעבור ה' הוא

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁵³⁶ עי' תיקו"ז (קי ע"ב): אמר רבי אלעזר אבא והא' לעילא איהי אמאי איהי לתתא הכא אמר ליה ברי דא רזא עלאה מארבע אתון תליין ארבע שמחה מן י' יהו"ה מן ה' הו"ה (נ"א הוה"י) מן ו' וה"ה מן ה' הוה"י (נ"א הוה"י הוה"י) עלייהו אתמר ודאי (שמות לג כג) וראית את אחורי (ופני לא יראו) ומסטרטא דאחורים איהי י' לתתא ומסטרטא דפנים לעילא ודא איהו רזא דאתהפך שמא מדינא לרחמי ומרחמי לדינא כד אתהפך לדינא איהו הוה"י י' לתתא דאתמר ביה (תהלים קיח כב) אבן מאסו הבונים מאסו יסורין דילה ואלין דחביבין יסורין אתהפך לון מדינא לרחמי יהו"ה ובהווא זמנא אבן מאסו וכו' מה דהות י' לתתא אתחזרת לעילא ומסטרטא דוה"ה איהי י' באמצע בהווא זמנא אשתטח לגביה ואמר זכאה חולקי דזכינא להאי דדא עיקרא ויסודא דכלא.

תרגום: אמר רבי אלעזר אבא והרי י' היא למעלה למה כאן היא למטה אמר לו בני זה סוד עליון מארבע אותיות תלויות ארבעה שמות מן י' יהו"ה מן ה' הו"ה ומן ו' וה"ה מן ה' הוה"י (וה"ה הוה"י) עליהם נאמר ודאי וראית את אחורי (ופני לא יראו) ומצד של אחורים ה' היא למטה ומצד של הפנים למעלה וזהו הסוד שמתהפך השם מדין לרחמים ומרחמים לדין כשמתהפך לדין הוא הוה"י י' למטה שנאמר בה אבן מאסו הבונים מאסו את היסורים שלה ואלו שחביבים היסורים מתהפך להם מדין לרחמים יהו"ה ובאותו זמן אבן מאסו וכו' מה שהיתה י' למטה חזרה למעלה ומהצד של וה"ה ה' היא באמצע באותו הזמן השתטח אצלו ואמר אשרי חלקי שזכיתי לזה שזה עקר ויסוד הכל.

משמע שכוונתו למלכות שהוא חכמה תתאה, וצ"ע.

¹⁵³⁷ עי' דע"ה ח"א ליקוט א' בדף ד ע"ג ו"א סיבות למה המלכות נקראת ד'.

¹⁵³⁸ עי' זהר (ח"ג דף קמא ע"ב): כד אתברי פרצופא דרישא דנוקבא תלייא חד קוצא דשערי מאחורוי דזעיר אפיין ותלי עד רישא דנוקבא ואתערו שערי ברישהא כלהו סומקי דכללן בגו גוויי הה"ד ודלת ראשך כארגמן מהו ארגמן גוויי דכלילן בגו גוויי תאנא אתפשט האי תפארת מטבורא דלבא ונקיב ואתעבר בגיטא אחרא ותקין פרצופא דנוקבא עד טבורא ומטבורא שארי ובטבורא שלים. תרגום: כשנברא פרצוף הראש של הנקבה, נתלה קוץ אחד של שערות מאחורי ז"א והוא תלוי עד הראש של הנקבה, ונתעוררו שערות בראשה, כולם אדומים, הכלולים בתוך שאר הגוונים. וזהו שנאמר "ודלת ראשך כארגמן". מהו ארגמן? גוון הכלול בתוך שאר הגוונים. למדנו זו התפארת נתפשטה מטבור הלב, ושם עשתה נקב, עובר לצד האחור ותיקן את פרצוף הנקבה עד הטבור. ומהטבור מתחיל ובטבורא נשלם.

¹⁵³⁹ עי' מדרש (בתי מדרשות ח"א - פרקי היכלות רבתי פרק יח אות ג) ג והיו עולין כל בעלי יורדי המרכבה ואינם נזוקים אף שהיו רואים כל היכל זה ויורדים בשלום ובאים ועומדין ומעדין ראייה נוראה ומבוהלה ומה שאין בו בכל היכל של מלכי בשר ודם מברכין ומשבחין ומקלסין ומפארין ומרוממין ומהדרין ונותנין כבוד ותפארת וגדולה לטוטרס"א ה' אלהי ישראל ששמח ב'ורדי מרכבה והיה יושב ומצפה לכל אחד ואחד מישראל אימתי ירד בגאווה מופלאה ושררה משונה בגאווה של רוממה ושררה של זיהיון שמתרגשות לפני כסא הכבוד שלשה פעמים בכל יום במרום ומשנברא העולם ועד עכשיו לשבח. ועי' ספר הבהיר אות פח: ומאי הוה הא דאמרינן עלה במחשבה, ולא אמרינן ירד, דהא אמרינן המסתכל בצפיית המרכבה ירד ואח"כ יעלה, התם משום דאמרינן המסתכל בצפיית המרכבה, וצפיית מתרגמינן סכותא ואמרינן (ישעי' כ"א ח) ויקרא אריה על מצפה אדני, הכא במחשבה לית ליה צפייה כלל ולית ליה תכלית כלל, וכל דלית ליה תכלית וסוף לית ליה ירידה, כדאמרי אינשי ירד פלוני לסוף דעתו של חברו לא לסוף מחשבתו.

¹⁵⁴⁰ עי' זהר בראשית כב ע"א (הובא לעיל פרשת בראשית הערה 149) שעולמות ב"ע המה עולמות הנפרדים.

¹⁵⁴¹ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 107.

הכבוד וכדי לקיים לו אני אעביר כל טובי ומה שאמר על פניו הכוונה על פניו של משה ולפי שהכבוד הזה שעבר היא השכינה לכך תרגם אונקלוס ואעביר ה' שכינתיה על אפואה ומלת ויקרא חוזרת לכבוד כי הוא הקורא י"ג מדות שהן במדת התפארת הוא השם המיוחד מדת הרחמים שכן תמצא כל י"ג מדות רחמניות ולכך קורין אותם החכמים מכילין דרחמי יחס את כלן למדת התפארת היא הרחמים.

והנה משה רבינו אחר שלמד סדרי תפלה ותחנונים השתחוה אל העובר על פניו ובקש מלפניו שילך תמיד בקרבם הוא שנאמר אם נא מצאתי חן בעיניך במדת הדין ילך נא אדני הוא השכינה¹⁵⁴². וכן תרגם אונקלוס תהך כען שכינתא דה' ביננא והתפלה הזאת למשה הוא שבקש שיהיה הענין בן תמיד מכאן ואילך שתלך השכינה בקרבם בכל מקום שיהיו לפי שהם עם קשה עורף ויצטרכו לכך כי טוב להם בשכינה שהיא מדת הדין רפה יותר ממלאך שהזכיר לו למעלה ושלחתי לפניך מלאך שהכוונה בו על מלאך מן הנפרדים¹⁵⁴³ והנה הקב"ה הודה לו בזה והבטיחו בשתי המדות שישכין שכינה בקרב העם ושיהיה תפארתו עם משה שישכין שכינה בקרב העם הוא שאמר לו הנה אנכי כורת ברית הוא מלאך הברית והוא השכינה ואמר נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים וראה כל העם אשר אתה בקרבם ושיהיה תפארתו עם משה הוא שאמר את מעשה ה' כי נורא הוא¹⁵⁴⁴ והיה ראוי שיאמר את מעשי ה' כי נוראים הם אבל הכוונה אל התפארת שהוא הרחמים ולכך אמר את מעשה ה'.

ואמר אשר אני עושה עמך היא הבטחה שיהיה עמו במדת רחמים ומעתה משה ובני ישראל מובטחים בפרשה זו במדת התפארת והכבוד כי כן שאל ממנו יתעלה ונפלינו אני ועמך אני במדת התפארת ועמך בשכינה¹⁵⁴⁵.

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁵⁴² עי' ז"ח כד ע"ג: דא"ר יהודה בכל מקום ה' מדת רחמים אמר משה רבש"ע אתה אמרת שמצאתי חן בעיניך ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך ילך נא אדני בקרבנו דהוא מדת רחמים. תרגום: שאמר רבי יהודה בכל מקום ה' מדת הרחמים אמר משה רבנו של עולם אתה אמרת שמצאתי חן בעיניך ועתה (שם לד) אם נא מצאתי חן בעיניך ילך נא אדני בקרבנו שהוא מדת הרחמים.

¹⁵⁴³ עי' לעיל כג כ-כב.

¹⁵⁴⁴ עי' זהר (ח"ב עח ע"ב): ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו יהוה מן ההר וגו' ומשה עלה אל האלהים לאתרא דפרישן גדפוי דשכינתא כמה דאת אמר (שם יח ז) ויט שמים וירד וגו' תאנא אמר רבי יהודה כל זמנא דגלופי מלכא עלאה מתישרן באתרייהו עלמין כלהו בחידו וכל עובדין מתישרן בקיומיהו (מאן כל עובדין מתישרן בקיומיהו) כמה דאת אמר (שמות לד ז) את מעשה יהוה כי נורא הוא מאי כי נורא הוא אמר רבי אלעזר שלימו דכלא כמה דאת אמר (דברים י ז) האל הגדול הגבור והנורא מאי והנורא דא יעקב וכתוב (בראשית כה כז) ויעקב איש תם כתרגומו גבר שלים שלים בכלא כך כל עובדין דקב"ה שלימין בשלימו בקיומא שלים.

תרגום: ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' מן ההר וגו' ומשה עלה אל האלהים למקום שפרושות כנפי השכינה כמו שנאמר ויט שמים וירד וגו'. שנינו אמר רבי יהודה כל זמן שחקיקות המלך העליון מתישרות במקומן כל העולמות בשמחה וכל המעשים מתישרים על קיומם (מי כל המעשים המתישרים על קיומם) כמו שנאמר את מעשה ה' כי נורא הוא מה זה כי נורא הוא אמר רבי אלעזר שלמות הכל כמו שנאמר האל הגדול הגבור והנורא מה זה והנורא זה יעקב וכתוב ויעקב איש תם כתרגומו אדם שלם שלם בכל כך כל מעשי הקדוש ברוך הוא שלמים בשלמות בקיום שלם.

¹⁵⁴⁵ עי' ז"ח כד ע"ג: א"ר חלבו אמר רב הונא ממי אתה למד ממשה רבינו ע"ה דכתיב ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך אמר משה רבש"ע לית אנן צריכין למלאך ולא לשרף ולא לשר מאי שניויהא יהא לנא מן האומות להם שר ולנו שר אבל ונפלינו אני ועמך וגו' ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך הלא בלכתך עמנו אתה ולא שר.

א"ר יהודה מאי הוה דעתיה דמשה דלא קביל ליה למלאכא אלא אמר משה ידענא בהון בישראל דאינון חייביא וקשי קדל אלמלי יתמסרון למלאכא וכל שכן למי שהוא מדת הדין לא ישתיר משנאיהון דישראל שריד ופליט.

דא"ר יהודה בכל מקום ה' מדת רחמים אמר משה רבש"ע אתה אמרת שמצאתי חן בעיניך ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך ילך נא אדני בקרבנו דהוא מדת רחמים.

תרגום: אמר רבי חלבו אמר רב הונא ממי אתה למד ממשה רבנו עליו השלום נאמר (שמות לג) ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך אמר משה רבנו של עולם אין אנו צריכים למלאך

והנה כל הפרשה כלה מבוארת וכבר הזכרתי בסדר וישמע יתרו בפסוק וידבר אלהים כי משה ע"ה השיג שבע ספירות והם שבע קולות¹⁵⁴⁶ שנרמזו שם בפרשה ושם בארתי הכל וכאשר בקש הראני נא את כבודך למעלה מן השבעה בקש שהוא פני האצילות ולא נתן לו וזה שכתוב לא תוכל לראות את פני וכן דעת הרמב"ן ז"ל בקבלתו.

(לג יד – טז): ויאמר פני ילכו והנהתי לך: ויאמר אליו אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה: ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה:

ע"י רמב"ן: אבל הפרשה הזאת אי אפשר להולמה למי שלא שמע בסתרי התורה – וכך הוא הענין על דרך האמת כי משה אמר ואתה לא הודעתני מי המלאך אשר תשלח עמי ובקש שיקיים לו שני דברים שאמר לו: האחד, "ידעתך בשם" כלומר שאודע בשמי בעבורך¹⁵⁴⁷, ויתכן שיהיה "ואתה אמרת" זה ממה שאמר לו "ושמי ה' לא נודעת להם" (לעיל ו ג) כאשר פירשתי. והדבר השני "וגם מצאת חן בעיני" שיהיה מוצא חן, והוא דבקות הדעת¹⁵⁴⁸. ואמר "ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך", במדת הדין "הודיעני נא" נתיבות הדרכים¹⁵⁴⁹, כאשר אתה נודע בשמך, ואדעך ליחדך, למען אמצא החן הגדול. "וראה כי עמך הגוי הזה" אתה אביהם והם בניך ולזה יתכוון אונקלוס שאומר, אודעני כען ית ארח טובך ואדע רחמך, אז ענה לו הקב"ה "פני ילכו" מלאך הברית¹⁵⁵⁰, אשר אתם חפצים, שבו יראו פני, שעליו נאמר "בעת רצון עניתיך" (ישעיה מט ח), כי שמי בקרבו. והניחותי אותו לך, שלא אתנהג עמך במדת הדין עזה, אלא במדה כלולה במדת הרחמים, מלשון "והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל אויביך" (דברים כה יט), והוא כענין שנאמר (יחזקאל ה יג) "וכלה אפי והניחותי חמתי בם".

אז ענה משה "אם אין פניך¹⁵⁵¹" בעצמך ובכבודך הולכים, "אל תעלנו מזה", שתהיה עמנו פנים בפנים, כי כן היו התנאים בפרשת וארא (לעיל ו ו – ח), וכן הזכיר למעלה (לעיל לב יא) "בכת גדול וביד חזקה". והנה יבקש שיעלה אותם אל הארץ בכת גדול וביד חזקה כאשר הוציאם בהם ממצרי. וטעם "ונפלינו אני ועמך", שיהא חלקנו במופלא¹⁵⁵², ואין כן לכל העם אשר על פני האדמה.

(לג יח – יט): ויאמר הראני נא את כבודך: ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך ותנתי את אשר אהן ורחמתי את אשר ארחם: ע"י רמב"ן: ויאמר הראני נא את כבודך בקש שיהיה רואה במראה ממש¹⁵⁵³ את כבוד

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

ולא לשרף ולא לשר שאיזה שנוי יהיה לנו מן האמות להם שר ולנו שר אבל ונפלינו אני ועמך וגו' ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך הלא בלכתך עמנו אתה ולא שר. אמר רבי יהודה מה היתה דעתו של משה שלא קבל את המלאך אלא אמר משה אני יודע על ישראל שהם רשעים וקשי ערף אלמלא הם יתמסרו למלאך וכל שכן מי שהוא מדת הדין לא ישאר משונאי ישראל שריד ופליט.

שאמר רבי יהודה בכל מקום ה' מדת הרחמים אמר משה רבנו של עולם אתה אמרת שמצאתי חן בעיניך ועתה (שם לד) אם נא מצאתי חן בעיניך ילך נא אדני בקרבנו שהוא מדת הרחמים.

¹⁵⁴⁶ ע"י לעיל פרשת וירא הערה 470.

¹⁵⁴⁷ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 107.

¹⁵⁴⁸ ע"י דברי רבינו לעיל ב כה.

¹⁵⁴⁹ ע"י ר' בחיי פסוק יג, וע"י לעיל פרשת שמות הערה 925.

¹⁵⁵⁰ ע"י לעיל פרשת שמות הערה 867.

¹⁵⁵¹ ע"י ר' בחיי פסוק יג וע"י לעיל הערה 1349.

¹⁵⁵² ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 4, ופרשת בא הערה 1010.

¹⁵⁵³ ע"י תיקו"ז (קלג ע"א): אמר רבי שמעון ברי בודאי בכלא חאב אדם במחשבה דאיהי לבושא ובמחשבה דאיהי מלגאו ובגין דא אמר למשה בזמנא דאמר הראני נא את כבודך אמר כי לא יראני האדם וחי דאם זכה שיראני וחי לעולם ובגין דא אמר ליה לא תוכל לראות את פני ולא אינון פנים

השם ויתכן כי יהיה כבודך בכאן הכבוד הגדול אספקלריא המאירה¹⁵⁵⁴ וה' ענה אותו אני אעביר מדת כל טובי על פניך שתשיגנו ותתבונן בכל טובי יותר מכל האדם כי מראה הפנים ששאלת לא תוכל לראותם וקראתי בשם ה' לפניך שאקרא לפניך השם הגדול שלא תוכל לראותו וחנותי בו את אשר אהון ורחמתי בו את אשר ארחם שתדע בקריאה ההיא מדת החנינה ומדת הרחמים אשר יחוננו וירוחמו בשמי ובטובי ועל זה נאמר (במדבר יב ז) בכל ביתי נאמן הוא¹⁵⁵⁵ כי טוב האדם בביתו¹⁵⁵⁶.

עי' ר' בחיי: יש כבוד למעלה מכבוד¹⁵⁵⁷ ומה שהשיג משה במתן תורה שבע ספירות לכך בקש עתה למעלה מהם והכבוד הנוכח בכאן הוא הכבוד הגדול העליון הנקרא כתר אספקלריא המאירה יהו"ה ועל כן תמצא המלה חסרה וא"ו כבדך ובמלת את יתכן לומר כי היא לרבות החכמה כמו שכווננו רבותינו ז"ל במה שדרשו (דברים ו) את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים או יאמר כבודך על כבוד אחרון ואמר הראני כי בקש לראות בחוש העיני¹⁵⁵⁸.

עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה אני אעביר כל טובי על פניך הטוב הזה הוא מה שכתוב וראית את אהורי ובאורו כל¹⁵⁵⁹ שהוא טובי וזהו (שמות יט ה) כי לי כל הארץ (דברי הימים א' כט) כי כל בשמים ובארץ¹⁵⁶⁰ וזהו מבואר.

(לג כ) ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי:

עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה כי לא יראני האדם לא אמר כי לא יראה אותי מפני שהמניעה הזאת אינה מאת השם שהרי כתוב בישעיה (ישעיה ו) ואראה את ה'¹⁵⁶¹ וכן (שמות כד י) ויראו את אלהי ישראל כי לא אמר ויראו אלהי ישראל אבל הוסיף את וכאשר בארתי שם והוא שאמר יחזקאל (יחזקאל ב ב) ואשמע את מדבר אלי וכן (תהלים קמה) ואת כל הרשעים ישמיד כי מדת רחמים שומר כל אוהביו ומדת הדין תשמיד הרשעים והזכיר האדם בה"א הידיעה כי לפי הפשט היה הכתוב ראוי לומר כי לא יראה אותי אדם וחי אבל הכתוב מבאר כי המניעה אינה אלא בעצמותו ומהותו של שם המיוחד ואפילו מן האדם המחוקק בחיות המרכבה זה באור כי לא יראני האדם וחי.

(לד ו-ז) ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת: נצור חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקמה לא ינקמה פקד עון אבות על בנים ועל בנים על שלשים ועל רבעים:

עי' רמב"ן: ומעם ויעבר ה' על פניו שקיים אני אעביר כל טובי על פניך ויקרא ה' ה' אל

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

הכא אלא פנים דלא נראין באתר דאשתמודע עלת העלות ובאתר דאתגליא. תרגום: אמר רבי שמעון בני בודאי בכל חטא אדם במחשבה שהיא לבוש ובמחשבה שהיא מבפנים ומשום זה אמר למשה בזמן שאמר הראני נא את כבדך אמר כי לא יראני האדם וחי שאם זכה שיראני וחי לעולם ומשום זה אמר לו לא תוכל לראות את פני ואינם הפנים כאן אלא הפנים שלא נראים במקום שנודע עלת העלות ובמקום שהתגלה.

ועי' לעיל פרשת יתרו הערה 1210.

¹⁵⁵⁴ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 21.

¹⁵⁵⁵ עי' לעיל פרשת לך הערה 413.

¹⁵⁵⁶ עי' לעיל פרשת ויצא הערה 658.

¹⁵⁵⁷ עי' לעיל פרשת ויצא הערה 596.

¹⁵⁵⁸ עי' פע"ח (שער התפילה פ"ו) שאין עלייה לחיצוניות העולמות אלא בביאת המשיח דוקא, וכן אמר בשער פנימיות וחיצוניות (דרוש ח'), כי אם שהיה עלייה להחיצוניות ג"כ היינו רואין בעינינו את עלייתן, וכן אמר ג"כ בלקוטי תורה (פ' בראשית דף י"ג ע"א), ור"ל שהיינו רואין בעינינו שמזדככים מחומריותם ועביותן ונתעלו ונעשו לפנים חדשות ממה שהיו (דע"ה ח"א מד ע"ג).

¹⁵⁵⁹ מידת כל עי' פרשת בראשית הערה 7.

¹⁵⁶⁰ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 214.

¹⁵⁶¹ עי' לעיל פרשת בשלח הערה 1036.

שלוש תיבות הללו הן שמות הקדש וחכמים יקראו אותן מדות (ר"ה יז) כי הם מדת בעל התשובה¹⁵⁶² ומדת רחמיו ומדת טובו¹⁵⁶³ והשם המיוחד לא יתרבה בהן והנה המדות שהם מקרים באדם הן עשר מדות רחום וחנון וכו' והנה כולן מדות מצד אחד ומצד אחר השלש הן שמות עצם והעשר מדות והמדות נאמרו על השמות כי רחום וחנון וארך אפים באל עליון על כן לא אמר מרחם וחנן ומאריך אפים כי השם פעול למדות האלו.

ורב חסד ואמת נוצר חסד לאלפים במדת רחמים שהוא מרבה החסד על גבורתו ועוזו והאמת ברחמיו ונוצר חסד לאלפים כי זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל (תהלים צח ג) או נוצר מצמיח מן ונצר משרשיו יפרה (ישעיה יא א).

ובטובו הוא נושא עון ופשע וחטאה מלשון אני עשיתי ואני אשא וגו' (שם מז ד) ונקמה לא ינקמה ופוקד עון אבות על בנים פירוש לנשיאות ויקרא מדה כי ינקמה אותו בפקידה ההיא ומפני כי הנשיאות איננו שוה בעון ופשע ובחטאה אבל בכל אחד ענין מיוחד לו יקרא בכל אחד מדה אחת.

ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקמה י"ג מדות אלו כלם הם נמשכות מן הכתר שהרי לשון מדות כלים או מקבלים וזה סדר קריאת המידות בספירות ה' ה' החכמה והבינה אל רחום הגדולה וחנן ארך אפים הגבורה ורב חסד ואמת התפארת נוצר חסד נושא עון הנצח ופשע וחטאה ההוד ונקמה היסוד לכל ספירה שתי מדות חוץ מן היסוד שאין לה במדות אלא אחת והשם הנכבד¹⁵⁶⁴ שעבר על פניו הוא הקורא י"ג מדות אלו הנמשכות מן הכתר.

אבל דעת הרמב"ן ז"ל וכוונתו ב"ג מדות כי השם הראשון הוא אל עליון והשני והשלישי

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁵⁶² ע"י זהר (ח"ג סה ע"ב): ורזא דמלה הכי הוא, אה"ה דא כללא דכלא, דכד שבילין סתימין ולא מתפרשין וכלילן בחד אתר, כדן אקרי אה"ה, כללא כלא סתימ, ולא אתגליא, בתר דנפקי מניה שירותא, וההוא נהר אתעבר לאמשכא, כלא כדן אקרי אשר אה"ה כו' אה"ה זמין לאמשכא ולאולדא כלא, אה"ה כלומר השתא אנא הוא כלל כלא, כללא דכל פרטא, אשר אה"ה דאתעברת אמא וזמינת לאפקא פרטין כלהו, ולא תגליא שמא עלאה, לבתר בעא משה למנדע פרטא דמלה מאן הוא, עד דפריש ואמר אה"ה, דא הוא פרטא, והכא לא כתיב אשר אה"ה, ואשכחנא בספרא דשלמה מלכא אשר בקיטורא דעדונא קסטירא עלאה, חברותא אשתכח, כד"א באשרי כי אשרוני בנות, אה"ה זמינא לאולדא, ת"ח היך נחית מדרגא לדרגא לאחזאה קב"ה למשה, בקדמיתא אה"ה כללא דכלא סתימ, דלא אתגליא כמה דאמינא, וסימין ואהיה אצלו אמון, וכתוב לא ידע אנוש ערכה, לבתר אפיק ההוא נהרא אמא עלאה ואתעברת דזמינא לאולדא, ואמר אשר אה"ה זמינא לאולדא ולתקנא כלא, לבתר שארי לאולדא, ולא כתיב אשר אלא אק"יק, כלומר השתא יפוק ויתקן כלא, בתר דנפיק כלא ואתתקן כל חד וחד באתריה, שבק כלא, ואמר הו"ה, דא פרטא ודא קיומא, ובההיא שעתא ידע משה רזא דשמה קדישא סתימ וגליא כו'.

[תרגום: וסוד הדבר כך הוא, אה"ה זה הוא כלל הכל, שכאשר השבילים סתומים ולא נפרדים ונכללים במקום א', כך נקרא אה"ה כלל הכל, סתום ולא מתגלה. ולאחר שיצא ממנה התחלה ואותו נהר עבר להמשכה כלה כך נקרא אשר אה"ה וכו' אה"ה מוכן להמשיך ולהוליד הכל אה"ה כלומר עכשיו אני כלל הכל של כל הפרטים אשר אה"ה שהתעברה אמא ומוכרנה להוציא כל הפרטים, ולהתגלות שם עליון ואחר כך רצה משה לדעת פרטות הענין מי הוא עד פירוש ואמר אה"ה זה הוא פרט וכאן לא כתוב אשר אה"ה ונמצא בספר שלמה המלך אשר בקשר העדון היכל עליונה, מצא חבר כמש"כ באשרי כי אשרוני בנות, אה"ה מוכנה להוליד בא וראה איך ירד ממדרגה למדרגה להראות הקב"ה למשה בתחילה אה"ה כלל הכל סתום שלא מתגלה כמו שאמרנו, וסימין לזה 'ואהיה אצלו אמון', וכתוב 'לא ידע אנוש ערכה', אחר שהוציא אותו נהר אמא העליון התעברה והוכנה להוליד, ואמר אשר אה"ה מוכנה להוליד ולתקן הכל, לאחר שהתחילה להוליד ולא כתיב אשר אלא אה"ה כלומר עכשיו יצא ויתקן הכל ויצא שיצא הכל ונתקן כל א' וא' במקומו עשה הכל ואמר ה' זה פרט וזה קיום ובאותו שעה ידע משה סוד של שם הקדוש סתום וגלוי.]

ולענין זה שבינה וכתר יוצאים מאותו השם, ע"י בבהגר"א על תיקו"ז לו ע"א דעיקר התגלות הכתר באור ובינה היא ה' עילאה, לכן שניהם נקראים בשם אה"ה.

¹⁵⁶³ אל שם של מידת החסד ע"י זהר ח"ג יא ע"ב.
¹⁵⁶⁴ ע"י לעיל פרשת לך הערה 405.

התפארת והכבוד¹⁵⁶⁵ ושלשתם הרי הם עצמותם של שם ואחרי כן עשר מדות רחום והנון ארך אפים הם באל עליון לכך לא הזכיר מרחם מהונון ומאריך כי הוא עצם פעול למדות ההם והוא רב חסד ואמת נוצר חסד בתפארתו ונושא עון ופשע וחטאה ונקח בכבודו וידוע כי בין השם הראשון והשני יש הפסק ביניהם וכל מי שלא הפסיק עתיד ליתן את הדין.

ועוד יש בענין י"ג מדות דרך אחרת לקצת בעלי הקבלה כי כל המדות כלן הולכות על ארבע ארבע והוא כי אחר השם הזה הראשון העליון שהמדות מתאחדות בו והוא אינו מדה תמצא י"ב מדות והן מיוסדות לארבע ארבע הזכיר תחלה ארבע מדות למדת רחמים ואחרי כן הזכיר ארבע מדות למדות החסד ואחרי כן ארבע מדות למדת הדין והנה זה על דרך שלשת הספירות שהם שלשת האבות שאמרו עליהם חכמי האמת הם הם המרכבה¹⁵⁶⁶.

ומכאן תבין כי משה כששבח את ה' ב'ג' שבחים והוא שאמר האל הגדול הגבור והנורא כל י"ג מדות אלו כלל בשלשתן כי האל שהזכיר כנגד ה' ראשון שהוא עצם ולא מדה וכשהזכיר הגדול כלל בו ארבע מדות של חסד וכשהזכיר הגבור כלל בו ארבע מדות של מדת הדין וכשהזכיר הנורא כלל בו ארבע מדות של מדת רחמים והא למדת ב'ג' שבחים אלה למשה הם כל י"ג מדות שנאמרו לו בסיני ומפני שהעובר על פניו של משה הוא הטוב שהובטח בו למעלה (לג יט) אני אעביר כל טובי והוא הקורא י"ג מדות כמו שהזכרתי כבר על כן תמצא בספר תורה תגין בשם של ויעבור ה' על פניו שני תגין בה"א ראשונה וב' תגין בה"א אחרונה אבל בשני השמות שהם ה' ה' אין בהם שום תג וידוע כי התגין בכל מקום שהם הם רמז להשגה והתבוננות¹⁵⁶⁷ והנה ההשגה אפשרית היא באמתת העובר הקורא ולא כן במי שאנו מיחסים לו המדות כי בו כשל כח ההשגה והבן זה.

וכתב רבינו האי גאון ז"ל כי י"ג מדות אלו הם ענפי תולדות נמשכו מעשר ספירות ואע"פ שאלו נקראים מדות ואלו ספירות הכל נובע ממעין אחד ואע"פ שמצינו שלש עשרה מדות ולא מצינו שלש עשרה ספירות סוד הענין מפני שהשלש המאורות העליונות שהם על עשר ספירות אין להם התחלה כי הם שם ועצם לשורש השרשים וקבלת הגאון בשמותיהם שהם אור קדמון אור מצוחצח אור צח¹⁵⁶⁸ ושלשת שמות אלו כלם ענין אחד ועצם אחד דבקים דבוק אמיץ בשורש כל כל השרשים ומשורש כל השרשים נאצלו עשר ספירות ועליו רמזו חכמי האמת בקוצו של יו"ד¹⁵⁶⁹ וכבר הזכרתי זה בסדר בראשית והקב"ה ימחול לנו ויראנו בתורתו נפלאות.

וע"ד הקבלה פוקד עון אבות על בנים זהו סוד העבור¹⁵⁷⁰ כי יפקוד על הרשע פעמים שלש עם גבר¹⁵⁷¹ ועמו הן רבעים והדין הזה הוא ענין המחשבות שאמרה התקועית לדוד שהקב"ה

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁵⁶⁵ עי' לעיל פרשת נח הערה 381, ש"כבוד" היא כינוי למדת המלכות.

¹⁵⁶⁶ עי' לעיל פרשת לך לך הערה 460.

¹⁵⁶⁷ עי' תיקו"ז (כה ע"ב): ובאן סליקת בעמודא דאמצעייתא דאיהו ו' עטרה על רישיה כד סליקת עטרה על רישיה אתמר בה אשת חיל עטרת בעלה (משלי יב ד) וכד נחיתת תחותיה אתקריאת בת זוגיה יחודיה [כה ע"א] איהו תגא לעילא תגא דספר תורה בגינה אתמר ודאשתמש בתגא חלף ואיהי נקודה דקמ"ץ א' לתתא כגוונא דא

תתא כגוונא דא נקודה דאורייתא ובגינה אתמר (ישעיהו מו י) מגיד מראשית אחרית. תרגום: ואיפה עולה, בעמוד האמצעי שהוא ו', עטרה על ראשו. כשעולה העטרה על ראשו, נאמר בה "אשת חיל עטרת בעלה", וכשיורדת תחתיו נקראת בת זוגו, יחודו הוא כתר למעלה הכתר של ספר תורה, בגללה נאמר "ודאשתמש בתגא חלף" (אבות פ"א מ"ג), והיא נקודה של קמץ א' למטה, כדוגמא זה

ת. יחודו למעלה הוא כמו זה, כתר על ספר תורה. למטה כמו זה נקודה של התורה, ובגללה נאמר "מגיד מראשית אחרית".

¹⁵⁶⁸ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 62.

¹⁵⁶⁹ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 63.

¹⁵⁷⁰ עי' לעיל פרשת שמות הערה 912.

¹⁵⁷¹ עי' לעיל פרשת ויגש הערה 756.

מחשב (שמואל ב יד) לבלתי ידח ממנו נדח¹⁵⁷².

ויש לך לקנות לב ולהבין המאמר הנמרץ שבספר הבהיר (אות טז)¹⁵⁷³: א"ר רחומאי האור קודם לבריאת העולם שנאמר (בראשית א) יהי אור ויהי אור אמרו לו קודם יצירת בנך תעשה לו עטרה אמר להם משל למה הדבר דומה למלך שהתאוה לבן ומצא עטרה נאה ומקלסה אמר זה לבני לראשו אמרו לו ויודע הוא שבנו ראוי אמר להם שתקו כך עלה במחשבה עלה ונדע שנאמר וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, ע"כ. והוא חסד הש"י לישראל שלא יהיו אובדין מן העולם הבא אלא שיוזכו הכל לפניו ומפורש אמרו (&) כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שנאמר (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ ואל הסוד הזה רמזו שלמה המלך ע"ה באמרו (קהלת א) מה שהיה הוא שיהיה וגו' ואמר (שם) דור הולך ודור בא וגו' כי ע"ד הפשט היה ראוי שיאמר דור בא ודור הולך לפי שהנולדים הם באים והמתים הם הולכים אבל אמר דור הולך ודור בא כי ההולך הוא בא וזהו לשון דור שהוא מלשון (ישעיה כב) כדור אל ארץ רחבת ידיים וזה מבואר.

(לד ח - י): וימחר משה ויקד ארצה וישתחו: ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך אדני ילך נא אדני בקרבנו כי עם קשה ערף הוא וסלקת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו: ויאמר הנה אנכי כרת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים וראה כל העם אשר אתה בקרבנו את מעשה ה' כי נורא הוא אשר אני עשה עמך: ע"י רמב"ן: והנה משה השתחוה לשם¹⁵⁷⁴ שעבר על פניו ובקש שילך תמיד בקרבם ויסלח לעונם ולחטאתם בכל מה שיעשו וינחילם את הארץ ולא אמר ולפשיענו כי לא יתכן לסלוח הפשעים שהם המרדים רק שישא אותם ולא יכלם בהם ולא יתעלם ממך למה נכתבו שני השמות הללו באל"ף דל"ת¹⁵⁷⁵ ומפני זה אמר הנה אנכי כורת ברית עד את מעשה ה' כי נורא הוא.

ע"י"ש: ואמר נגד כל עמך וראה כל העם אשר אתה בקרבנו - כי הגדולות והנוראות האלה עם משה יעשה אותם ובעבורו והעם יהיו בברית ולא יתכן לפרש שיבטיח לעשות עם ישראל עתה נפלאות אשר לא נבראו מקודם בכל הארץ ובכל הגוים כי לא נעשו להם נפלאות גדולות אחרי זה יותר ממה שנעשה עמהם מתחלה במצרים ועל הים אבל נבראו ונעשו עמהם מתחלה יותר גדולות אלא שהענין ירמוז אל שכונ השכינה בהם ועל היותו עם משה לכבוד ולתפארת¹⁵⁷⁶ בנעלם ובמופלא כאשר אמר (שם) ונפלינו וכמו שפירשתי והקב"ה יראנו נפלאות מתורתו.

Section break

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁵⁷² ע"י ספר הפליאה (&): אמר משה למה יפקוד עליו דין הזה והשיב אין הצלה כי כך עלה במחשבה ורוצה המחשבה לנקות נפשו של ר"ע כי אין טהרתו רק לקבל יסורין אלו וכל זה חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח.

¹⁵⁷³ ז"ל הנוסח אצלנו: אמר ר' רחומאי האורה קדמה לעולם שענן וערפל סביבו שנאמר (בראשית א' ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, אמרו לו קודם יצירת ישראל בנך תעשה לו עטרה, א"ל הן, משל למה"ד למלך שהתארה לבן ומצא עטרה נאה קלוסה ומשובחת שמח שמחה ואמר זה לבני לראשו כי לו נאה, א"ל ויודע הוא שבנו ראוי, אמר שתוקי כך עלה במחשבה ונדע שנאמר (שמואל ב' י"ד יד) וחשב מחשבות וגו'.

¹⁵⁷⁴ ניקוד בסדר ????

¹⁵⁷⁵ ע"י לעיל פרשת כי תשא הערה 1545.

¹⁵⁷⁶ ע"י לעיל כח ב.